

# Utjecaj strukture stanovništva na gospodarski razvoj Varaždinske županije

---

**Soldatek, Patricia**

**Master's thesis / Diplomski rad**

**2021**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University North / Sveučilište Sjever**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:273398>

*Rights / Prava:* [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-11-24**

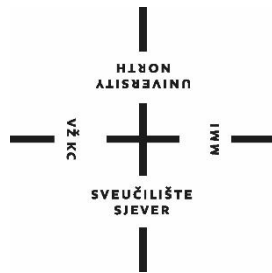


*Repository / Repozitorij:*

[University North Digital Repository](#)



**SVEUČILIŠTE SJEVER**  
**SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN**



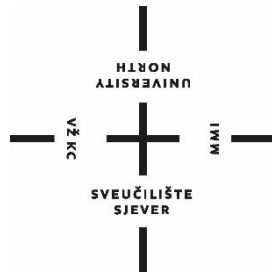
DIPLOMSKI RAD br. 328/PE/2020

**UTJECAJ STRUKTURE STANOVNIŠTVA NA  
GOSPODARSKI RAZVOJ VARAŽDINSKE  
ŽUPANIJE**

Patricia Soldatek

Varaždin, lipanj 2021.

**SVEUČILIŠTE SJEVER**  
**SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN**  
**Studij Poslovne ekonomije**



DIPLOMSKI RAD br. 328/PE/2020

**UTJECAJ STRUKTURE STANOVNIŠTVA NA  
GOSPODARSKI RAZVOJ VARAŽDINSKE  
ŽUPANIJE**

Student:

Patricia Soldatek, 0704/336D

Mentor:

doc.dr. sc. Petar Mišević

Varaždin, lipanj 2021.

## **SAŽETAK**

U Republici Hrvatskoj u zadnjim desetljećima prisutan je negativan trend demografskog kretanja stanovništva, a to dovodi u pitanje budući ekonomski i društveni razvoj.

Iz provedene analize demografskih pokazatelja, u radu je vidljivo kako i Varaždinska županija sve više poprima negativna demografska obilježja. Prema popisima stanovništva iz 2001. godine i 2011. godine, sve je brže starenje stanovništva, odnosno smanjuje se ukupni broj stanovnika, jača negativna prirodna promjena, kao i smanjenje udjela mladog stanovništva u odnosu na staro stanovništvo, što se javlja kao posljedica višegodišnjih nepovoljnih demografskih kretanja stanovništva. Na oblikovanje ovakvih demografskih trendova utjecali su brojni čimbenici poput ratnih zbivanja tijekom drugog svjetskog rata te domovinskog rata, društveno – političkih neprilika, procesa odlaska mladih iz ruralnih područja u urbano – industrijska središta, ekonomskih kriza, iseljavanje mladog stanovništva u inozemstvo i slično. Varaždinska županija i sve jedinice lokalne uprave i samouprave prepoznala je važnost planskog ulaganja u industrijski razvoj, strukovno i visoko obrazovanje i stambeno zbrinjavanje mladih te davanje financijske potpore mladim obiteljima s više djece, u cilju mjenjanja negativne demografske slike i bržeg gospodarskog, kulturnog i ukupnog razvoja Varaždinske županije.

Ključne riječi: demografija, Varaždinska županija, stanovništvo, gospodarstvo

## **SUMMARY**

In the Republic of Croatia in recent decades, there has been a negative trend in demographic trends, which calls into question future economic and social development.

From the conducted analysis of demographic indicators, the paper shows that Varaždin County is increasingly taking on negative demographic characteristics. According to the 2001 and 2011 censuses, the population is aging faster, the total population is decreasing, the negative natural change is stronger, as well as the decrease of the share of young population in relation to the old population, which occurs as a result of many years of unfavorable demographic population movements. The formation of such demographic trends was influenced by numerous factors such as war events during World War II and the Homeland War, socio - political troubles, the process of young people leaving rural areas for urban - industrial centers, economic crises, emigration of young people abroad and so on. Varaždin County and all local government units recognized the importance of planned investment in industrial development, vocational and higher education and housing for young people and providing financial support to young families with more children, in order to change the negative demographic picture and faster economic, cultural and overall development Varaždin County.

Key words: demography, Varaždin County, population, economy

## Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

|                             |   |              |                      |
|-----------------------------|---|--------------|----------------------|
| ODJEL                       | Odjel za ekonomiju  |              |                      |
| STUDIJ                      | diplomski sveučilišni studij Poslovna ekonomija                               |              |                      |
| PRISTUPNIK                  | Patricija Soldatek  | MATIČNI BROJ | 0704/336D            |
| DATUM                       | 13.03.2020.   | KOLEGIJ      | Ekonomska geografija |
| NASLOV RADA                 | Utjecaj strukture stanovništva na gospodarski razvoj Varaždinske županije     |              |                      |
| NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU | Influence of population structure on economic development of Varaždin country |              |                      |

|                      |  |        |            |
|----------------------|--|--------|------------|
| MENTOR               | Petar Mišević                                | ZVANJE | doc.dr.sc. |
| ČLANOVI POVJERENSTVA | 1. izv.prof.dr.sc. Anica Hunjet, predsjednik |        |            |
|                      | 2. izv.prof.dr.sc. Ante Rončević, član       |        |            |
|                      | 3. doc.dr.sc. Petar Mišević, mentor          |        |            |
|                      | 4. doc.dr.sc. Mirko Smoljić, zamj.član       |        |            |
|                      | 5. _____                                     |        |            |

### Zadatak diplomskog rada

BROJ 328/PE/2020

OPIS

Prírodno kretanje stanovništva predstavlja važan čimbenik u gospodarskom razvoju i prostornom razmještanju stanovništva. Trendovi u prirodnom kretanju stanovništva na području Varaždinske županije istovjetni su prirodnom kretanju stanovništva u Republici Hrvatskoj. Stanovništvo stari, smanjen je natalitet, povećan mortalitet, snažni su trendovi depopulacije, napuštanje RH i odlazak u inozemstvo, što se negativno odražava na demografski i gospodarski potencijal Varaždinske županije i Republike Hrvatske u cjelini.

U diplomskom radu je potrebno:

- objasniti pojam prirodnog kretanje stanovništva, i trendove u razvoju strukture gospodarstva,
- analizirati prostorni razmještaj stanovništva i strukture stanovništva u naseľima i gradovima Varaždinske županije,
- istražiti strukturu gospodarstva Varaždinske županije,
- analizirati utjecaj strukture stanovništva na razvoj gospodarstva Varaždinske županije,
- prikazati i navesti rezultate istraživanja,
- definirati zaključak diplomskog rada

ZADATAK URUČEN

15.03.2020.



SVEUČILIŠTE  
SJEVER

## SADRŽAJ:

|        |  |    |
|--------|--|----|
| 1.     | UVOD.....  | 1  |
| 1.1.   | Predmet i cilj rada.....                                       | 4  |
| 1.2.   | Metode rada.....   | 4  |
| 1.3.   | Struktura rada.....  | 4  |
| 2.     | VARAŽDINSKA ŽUPANIJA – POVIJESNI PREGLED.....                  | 5  |
| 3.     | PROMETNO - GEOGRAFSKI POLOŽAJ VARAŽDINSKE ŽUPANIJE.....        | 7  |
| 4.     | ADMINISTRATIVNO TERITORIJALNI USTROJ VARAŽDINSKE ŽUPANIJE..... | 10 |
| 5.     | PROSTORNI RAZMJEŠTAJ STANOVNIŠTVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE.....    | 12 |
| 5.1.   | Gustoća naseljenosti.....                                      | 12 |
| 5.2.   | Razmještaj stanovništva.....                                   | 14 |
| 5.3.   | Kretanje stanovništva.....                                     | 15 |
| 6.     | STRUKTURA STANOVNIŠTVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE.....               | 19 |
| 6.1.   | Prirodno kretanje stanovništva.....                            | 19 |
| 6.2.   | Mehaničko kretanje stanovništva.....                           | 23 |
| 6.2.1. | Unutarnje migracije.....                                       | 24 |
| 6.2.2. | Vanjske migracije.....   | 26 |
| 6.3.   | Dobno – spolna struktura stanovništva.....                     | 31 |
| 6.4.   | Obrazovna struktura stanovništva.....                          | 39 |
| 7.     | STRUKTURA GOSPODARSTVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE.....               | 42 |
| 7.1.   | Stanovništvo prema ekonomskoj aktivnosti.....                  | 43 |
| 7.1.1. | Kretanje broja zaposlenih u Varaždinskoj županiji.....         | 44 |
| 7.2.   | Gospodarski razvoj Varaždinske županije.....                   | 48 |
| 8.     | ISTRAŽIVANJE.....  | 52 |
| 8.1.   | Kvantitativna analiza podataka.....                            | 52 |
| 9.     | ZAKLJUČAK.....   | 60 |
|        | POPIS LITERATURE.....  | 62 |
|        | PRILOZI.....   | 68 |

## 1. UVOD

U zadnjih nekoliko desetljeća demografi, geografi i ekonomisti upozoravaju na izrazito negativne demografske trendove u Republici Hrvatskoj. Također, važno je naglasiti kako podaci o prirodnom kretanju stanovništva (natalitet i mortalitet) u Republici Hrvatskoj dugoročno ne daju razlog za optimizam, naprotiv trend prirodnog kretanja stanovništva je izrazito negativan. U prilog tome govori podatak kako je najniža stopa nataliteta koja jamči jednostavnu reprodukciju stanovništva 14 promila, a Republika Hrvatska je tu stopu nataliteta imala davne 1983. godine, iz čega izvlačimo zaključak da se stanovništvo već gotovo četiri desetljeća biološki ne obnavlja, dok je stopa mortaliteta u uzlaznom trendu što rezultira općom depopulacijom stanovništva tj. ukupnim smanjenjem stanovništva. Nepovoljno prirodno kretanje stanovništva u zadnjim desetljećima odražava se i na dobnu strukturu stanovništva, a posljedica toga je starenje ukupnog stanovništva što ima ubrzan trend. U koliko se postojeći negativan demografski trend nastavi procjene su demografa kako će Republika Hrvatska sredinom 21. stoljeća imati cca 3,5 milijuna stanovnika koliko je imala 1920-ih godina. Zbog negativnog prirodnog prirasta evidentno je kako dugoročno postoje ozbiljni problemi vezani uz razvoj gospodarstva jer se u zadnjim godinama pojavljuje ozbiljan problem u osiguravanju radnika u svim gospodarskim djelatnostima. Za svaku je zemlju značaj stanovništva mnogostran i od izuzetne važnosti. „Važna sastavnica ljudskog razvoja jesu demografski resursi, koji obuhvaćaju ukupna kvalitativna i kvantitativna, stvarna i potencijalna društvena i biološka obilježja stanovništva u određenom vremenu i prostoru.“ (Oliveira-Roca, 1991) Među najbitnije resurse koje država može posjedovati ubrajaju se neopipljiva imovina odnosno ljudski potencijal, a očituju se kroz znanje, kompetencije i vještine. Inovacije, brzina reagiranja i sposobnost odlučivanja samo su dio potencijala koje ima radni kontingent.

„Stanovništvo je nositelj gospodarskog razvoja jer ono predstavlja demografski okvir za formiranje proizvodne, odnosno radne snage koja pokreće i usmjerava sve djelatnosti u prostoru. Demografski i društveno-gospodarski razvoj Republike Hrvatske nalazi se u uzročnoj povezanosti i prožetosti. Sve promjene i poremećaji u demografskom razvoju, dakle u kretanju broja stanovnika, prirodnom kretanju, razmještaju stanovništva, migracijama i demografskim strukturama, odrazit će se na dinamiku i smjer društveno - gospodarskog razvitka. Istodobno, promjene intenziteta i strukturalnih značajki gospodarskog razvoja uvelike će odrediti daljnje tendencije u razvoju stanovništva, napose u razvoju demografskih



struktura. S obzirom na to da se radna snaga, to jest aktivno stanovništvo, formira iz radno sposobnog kontingenta stanovništva te se nalazi pod izravnim utjecajem tendencija u razvoju dobno-spolne strukture, onda raščlamba i poznavanje uzroka i posljedica demografskog starenja hrvatskoga stanovništva postaje važnim preduvjetom za ocjenu demografskih potencijala u današnjem i budućem gospodarskom razvoju Republike Hrvatske.“ (Živić, 2003)

Gospodarski razvoj neke zemlje ima definiran demografski okvir kojeg čine četiri osnovne sastavnice demografskog razvoja: ukupno kretanje stanovništva (promjena broja stanovnika), prirodno kretanje stanovništva (natalitet/fertilitet, mortalitet, prirodna promjena), mehaničko kretanje stanovništva (emigracija/imigracija), demografske strukture (biološka, ekonomsko-socijalna i obrazovna). (Živić, 2003)

Između društveno-gospodarskog i demografskog razvitka Republike Hrvatske nalazi se uzročno-posljedična veza. Prema autorici Wertheimer-Baletić (1999.), stanovništvo neke zemlje razvija se i mijenja svoja obilježja i strukture pod direktnim ili indirektnim utjecajem brojnih čimbenika (demografskih, političkih, gospodarskih, religijskih, socio – psiholoških), a koji se većinom mogu svesti pod pojam društveno-gospodarskog razvoja. Promjene u razvoju stanovništva koje nastaju povezane s procesom društveno-gospodarskog razvoja i same povratno djeluju na taj razvoj, bilo da ga stimuliraju ili usporavaju ovisno o specifičnim obilježjima pojedine zemlje.

S obzirom na to da je stanovništvo nositelj gospodarskog i društvenog razvoja, u interesu je svake zemlje, pa tako i Republike Hrvatske, različitim mjerama poticati pozitivne demografske trendove u cilju ostvarenja kontinuiranog gospodarskog rasta i razvoja i što višeg životnog standarda za svoje stanovnike.

Grad Varaždin poznat je kao grad kulture, baroka i Špancirfesta te je u kratko vrijeme postao najpoželjnijom investicijskom zonom i oglednim primjerom za ostatak Republike Hrvatske. Varaždinska županija dobrim strateškim položajem i preduvjetima koji su stvoreni u poslovnim zonama, ima sve realne pretpostavke za ubrzani gospodarski razvoj. Uspjeh grada Varaždina i Varaždinske županije leži u činjenici da je intenzivnom izgradnjom infrastrukture i suradnjom lokalnih, županijskih i državnih vlasti u poticanju ulaganja, postigao pozitivan gospodarski rast. Varaždinska županija prepoznala je važnost i potrebu za strukovnim i visokim obrazovanjem kao preduvjetom gospodarskog razvitka. Glavni segmenti na koje se oslanja politika razvitka Varaždinske županije jesu poticanje razvoja poduzetništva kao

pokretačke snage lokalnog i regionalnog održivog gospodarskog razvoja, povećanje broja gospodarskih subjekata i poboljšanje njihovih poslovnih rezultata, povećanje konkurentnosti poduzetnika, porasta zaposlenosti i povećanje udjela proizvodnje u ukupnom gospodarstvu županije. Osim poduzetničkih zona, na području Varaždina djeluje i Tehnološki park koji predstavlja važan čimbenik u privlačenju mladih i visokoobrazovanih kadrova, koji svojim idejama u novoosnovanim poduzećima ne mogu opstati na tržištu ukoliko im se na početku ne pomogne.

U proteklih trideset godina Republika Hrvatska bilježi usporeni gospodarski rast koji je dijelom posljedica i velikih šteta na gospodarskim subjektima nastalim velikosrpskom agresijom tijekom Domovinskog rata, naglim prelaskom s planskog na tržišni model poslovanja, lošim i dijelom nezakonitim modelom pretvorbe i privatizacije, nedovoljnim ulaganjem u tehnološko opremanje poduzeća, visokim troškovima proizvodnje, nedovoljno stručnim i politički kadrovanjima uprava u poduzećima, gubitak tržišnih pozicija na području bivše Jugoslavije i zemalja istočne Europe. Usprkos opisanom stanju hrvatskog gospodarstva u kojem je bilo tijekom 80-ih 90-ih godina 20. stoljeća, gospodarski subjekti na području Varaždinske županije, u odnosu na Republiku Hrvatsku, gospodarski su aktivniji i dinamičniji te naglašeno izvozno orjenitrani. Grad Varaždin je kulturno, prometno, upravno, obrazovno i industrijsko središte sjeverozapadne Hrvatske. Varaždinska županija ima povoljan prometno geografski položaj i dobro je prometno povezana s ostatkom države kao i važnim prometnim čvorištima u inozemstvu (Slovenija, Mađarska, Austrija).

Međutim, negativni demografski trendovi, iseljavanje mladog stanovništva u inozemstvo u potrazi za zaposlenjem nisu zaobišli ni Varaždinsku županiju, pa se deficit radne snage zbog bržeg gospodarskog razvoja primarno u zadnjem periodu za potrebe gospodarskih subjekata rješava uvozom radnika iz zemalja regije pa i država izvan europskog tržišta rada.

## **1.1. Predmet i cilj rada**

Predmet rada je analiza i prikaz suvremenih demografskih trendova na području Varaždinske županije i način na koji utječu na gospodarstvo. Cilj rada jest analiza broja i prostornog razmještaja stanovništva, analiza ukupnog kretanja stanovništva, istraživanje dobne, spolne i ekonomske strukture stanovništva u vidu gospodarskog razvoja promatranog područja.

## **1.2. Metode rada**

Podaci korišteni za izradu rada su dostupna stručna i znanstvena literatura, u cilju dobivanja teorijskog uvida u demografsku problematiku na razini Varaždinske županije i Republike Hrvatske. Proučavana je općenita demografska tematika, demografska istraživanja vezana za grad Varaždin i Varaždinsku županiju, istraživanja o demografskim procesima, te statistički podaci kako bi se dobila demografska slika promatranog područja. Podaci o popisima stanovništva, vitalnoj statistici, migracijama, demografskom i gospodarskom sastavu stanovništva prikupljeni su na internetskim stranicama Državnog zavoda za statistiku. Svi prikupljeni podaci obrađivali su se pomoću programa Microsoft Excel 2016, gdje su se uređivali tablično i grafički za potrebe deskriptivne statistike.

## **1.3. Struktura rada**

Rad se sastoji od 9 dijelova, uključujući uvodni i zaključni dio.

U prvom dijelu definiraju se predmet i cilj rada, prikazuju se metode korištene u radu i struktura rada. U drugom dijelu se govori se o povijesnom razvoju Varaždinske županije i prometno – geografskom položaju, te teritorijalno – administrativnom ustroju županije. Zatim se objašnjavaju pojmovi stanovništva i gospodarskog razvoja. Šesti dio rada odnosi se na analizu demografskih trendova Varaždinske županije kroz koju se daje prikaz kretanja i struktura stanovništva. Zatim slijedi analiza društveno – gospodarskog razvoja županije, te istraživanje i zaključak. Također, na kraju rada prikazan je popis literature, tablica, grafikona, slika, te provedena anketa.

## 2. VARAŽDINSKA ŽUPANIJA – POVIJESNI PREGLED

Varaždinska županija nosi naziv najstarije hrvatske županije jer je među prvima u Hrvatskoj organizirana kao upravno-teritorijalna jedinica. Ime Varaždin prvi put spominje se 20. kolovoza 1181. godine u Povelji hrvatsko-ugarskoga kralja Bele III., zajedno s varaždinskim županom imena Belec koji je djelovao u razdoblju oko 1131. godine. Većim dijelom svoje povijesti Varaždinska županija obuhvaćala je i područje današnje Krapinsko-zagorske županije te dio Međimurske i Koprivničko-križevačke županije. Prema prvom sustavnom popisu stanovništva, koji je bio 1785./1787. godine, Varaždinska županija brojila je 87.000 stanovnika.

Grad Varaždin jedan je od najstarijih hrvatskih gradova i oduvijek je bio upravno, kulturno i prosvjetno sjedište Varaždinske županije. Već 1209. godine, poveljom hrvatsko-ugarskog kralja Andrije II. Arpadovića, prvi stječe status slobodnog kraljevskog grada. Nezaobilazno je ime u povijesti cijele Hrvatske sa svojom baroknom jezgrom, bogatom sakralnom arhitekturom i iznimno vrijednim umjetničkim inventarom.

Tijekom prošlih stoljeća varaždinski je kraj bio poznat i kao grad škola i učenika. Na području obrazovanja i općeg prosvjetiteljstva dao je značajan doprinos razvoju cijele Hrvatske. U Varaždinskim Toplicama 1480. godine utemeljena je pučka škola koja je bila prva u Hrvatskoj i jugoistočnom dijelu Europe. Širom Europe poznati su pavlini, takozvani 'bijeli fratri', koji su 1503. godine osnovali javnu Gimnaziju, prvu u Hrvatskoj, koju je pohađala i svjetovna mladež dok su uršulinke u Varaždinu osnovale prvu djevojačku školu u Hrvatskoj.

Zbog stabilnog i sigurnog razvoja, Varaždin doživljava najveći procvat tijekom 18. stoljeća kada postaje najbogatiji i najrazvijeniji barokni grad u kontinentalnoj Hrvatskoj. Na raskrižju europskih puteva desetak je godina (od 1767. do 1776. godine) nosio ime glavnog grada Hrvatskog Kraljevstva, u kojem je zasjedao Hrvatski državni sabor čak 30 puta. U Varaždinu je prvi puta formirana hrvatska vlast - Bansko vijeće. Već u drugoj polovici 18. stoljeća, u Varaždinu djeluje 264 obrtnika različitih struka. U gradu živi oko 5000 stanovnika, gotovo kao u tadašnjem Zagrebu<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> Varaždinska županija, Službeni internet portal; <http://www.varazdinska-zupanija.hr/>, 20.11.2020.

„Snažan urbanistički i gospodarski razvoj grada Varaždina naglo je prekinut 1776. godine nakon katastrofalnog požara u kojem je izgorio veći dio grada. Usprkos brzom i efikasnoj obnovi grada, dinamika razvoja Varaždina tijekom 19. stoljeća neće uspjeti dostići razvojne trendove zabilježene prije katastrofalnog požara. Nepovratno izgubivši ulogu upravnog i političkog središta zemlje, svoj daljnji razvoj Varaždin je temeljio na svojim tradicionalnim trgovačkim i obrtnim funkcijama, razvijajući se kao regionalno središte sjeverne Hrvatske.“ (Slukan-Alkić, 2009)

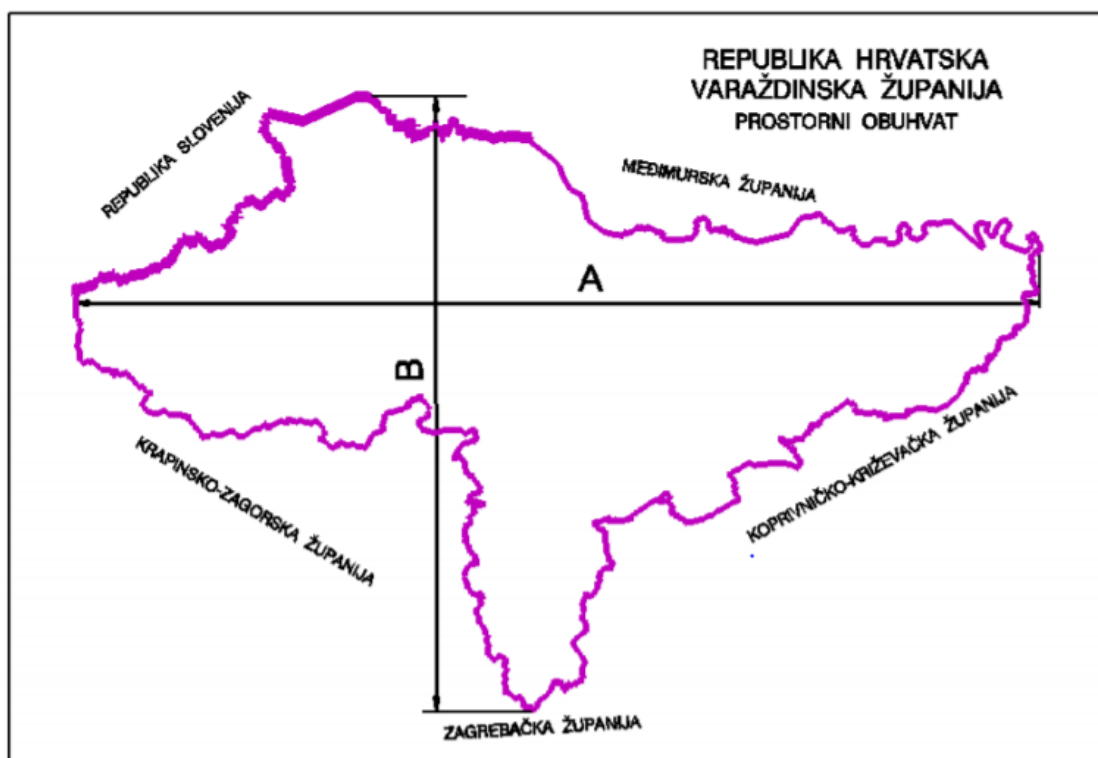
„Izostanak adekvatne željezničke veze koja je za posljedicu imala kasnu industrijalizaciju grada, dodatno će usporavati razvoj Varaždina sve do početka 20. stoljeća. Naime, usprkos njegovog iznimnog prometnog položaja, Varaždin je od svih gradova središnje Hrvatske željezničku vezu dobio među posljednjima. Tako je željeznička veza Varaždina sa Zagrebom ostvarena tek 1886. godine i to vicinalnom zagorskom prugom, a sa susjednom Koprivnicom još kasnije, 1937. godine. Ta je činjenica značajno oslabila tadašnje razvojne mogućnosti Varaždina, pa je snažnija industrijalizacija otpočela tek u razdoblju između dvaju svjetskih ratova. Nakon 1945. godine, poglavito snažnim razvojem tekstilne, drvne, metaloprerađivačke, a u novije vrijeme i prehrambene industrije, Varaždin postaje jedno od najznačajnijih gospodarskih središta Hrvatske. Uspostavom samostalne Republike Hrvatske, u okviru novog upravno-teritorijalnog ustroja, Varaždin dobiva novu centralnu funkciju kao sjedište Varaždinske županije. Danas, Varaždin predstavlja modernu aglomeraciju karakteriziranu snažnom urbanizacijom, ali i sve izraženijom suburbanizacijom njegove šire okolice, na čijem gradskom području živi više od 50 000 stanovnika.“ (Slukan-Alkić, 2009).

Posebnu važnost ukupnom društvenom i gospodarskom razvoju Varaždinske županije daje osnivanje Sveučilišta Sjever na kojem se obrazuje preko 4000 studenata na 30 studijskih smjerova koji osigurava visoko obrazovane stručnjake koji predstavljaju bazu za gospodarski razvoj cijele regije Sjever.

### 3. PROMETNO - GEOGRAFSKI POLOŽAJ VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

Varaždinska županija nalazi se na sjeverozapadnom dijelu Republike Hrvatske i teritorijalno je jedna od manjih županija, ali istovremeno jedna od najgušće naseljenih županija u Republici Hrvatskoj. Uz glavni grad Zagreb, grad Varaždin je najveći grad sjeverne Hrvatske koji predstavlja funkcionalno središte Varaždinske regije. Varaždinska županija na sjeveru graniči s Međimurskom županijom, na zapadu s Republikom Slovenijom, na jugu s Krapinsko-zagorskom i Zagrebačkom županijom, a na istoku s Koprivničko-križevačkom županijom. Geografski gledano, granice Varaždinske županije na sjeveru rasprostiru se duž rijeke Drave, na zapadu s Maceljskim pobrđem, na jugoistoku s grebenom Kalničkog gorja i na jugozapadu s visovima Ivanšćice.<sup>2</sup>

Slika 1. Granice Varaždinske županije



Izvor: Županijski zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije

<sup>2</sup> Varaždinska županija, Službeni internet portal; <http://arhiva.vzz.hr/>, 20.11.2020.

„Smjestivši se neposredno uz desnu (južnu) obalu rijeke Drave na 16°20' istočne geografske dužine i 46°18' sjeverne geografske širine, Varaždin je u svome razvoju oduvijek koristio povoljnu lokaciju prelaska preko rijeke, pa je njegov povoljni prometni položaj jedan od temeljnih čimbenika njegova razvoja. Njegov specifični geografski položaj u kontaktnoj zoni panonskog i alpskog prostora, tijekom povijesti osiguravao mu je funkciju prirodne poveznice Štajerske, Međimurja i Podravine s Jadranom, pa se često s pravom naziva sjevernim vratima Hrvatske. Naime, upravo u Varaždinu sjecište je transverzalnog prometnog pravca Podunavlje - sjeverni Jadran i longitudinalnog pravca koji dolinom Drave povezuje istočne Alpe i donju Podravinu. Varaždin predstavlja susretište različitih geografskih cjelina i u mikroregionalnom smislu upravo ovdje susreću se dravska nizina s Varaždinsko-topličkim i Maceljskim gorjem, omogućujući mu razvojne komparativne prednosti koje mu pružaju plodna riječna terasa Drave i osojno tercijarno prigorje okolnoga gorja. Osim geografskog i prometnog položaja, ključni razvojni čimbenik Varaždina oduvijek je bio i njegov geopolitički položaj. Blizina granice, nekad Štajerske i Ugarske, a danas Slovenije i Mađarske, uz njegove prometne predispozicije, imali su važnu ulogu u njegovom razvoju. Grad Varaždin na površini od 59, 45 km<sup>2</sup> danas čini deset naselja - Črnc Biškupečki, Donji Kućan, Gojanec, Gornji Kućan, Hrašćica, Jalkovec, Kućan Marof, Poljana Biškupečka, Varaždin i Zbelava. Grad Varaždin sjedište je Varaždinske županije koja u nodalno-funkcionalnom smislu čini sjeverni dio zagrebačke makroregije. Njegove snažne centralne funkcije znatno prelaze granice županije, čineći ga gospodarskim, kulturnim i prosvjetnim središtem znatno šire regije.“ (Slukan-Alkić, 2009).

Prometno – geografski položaj Varaždinske županije snažno doprinosi brzom industrijalizaciji i povećanju inozemnih ulaganja u cijeloj regiji. Također, prometna povezanost utječe i na povećanje broja studenata iz drugih regija koji studiraju na Sveučilištu Sjever kao i zapošljavanje radnika u poduzećima na području Varaždinske županije.

„Prirodno-geografski čimbenici Varaždinske županije relativno su povoljni. Veću reljefnu barijeru čini gorski hrbat Ivančice koji otežava povezivanje sjevernog i južnog dijela Hrvatskog zagorja, zbog čega sjeverni dio gravitira Varaždinu i nalazi se u sastavu Varaždinske županije. Sjeverni dio županije reljefno je otvoreniji čime je i prometno bolje povezan s okolnim područjem. Prometnice prate reljef pa je zbog toga prometna mreža u nizinskom dijelu županije razvijenija nego u brežuljkastom. Sjeverni dio Županije reljefno je otvoreniji čime je i prometno bolje povezan s okolnim područjem. Prometnice prate reljef pa

je zbog toga prometna mreža u nizinskom dijelu županije razvijenija nego u brežuljkastom.“ (Harjač, Gašparović, Jakovčić, 2018)

Slika 2. Glavni cestovni pravci od važnosti za Varaždinsku županiju



Izvor: Harjač D., Gašprović S., Jakovčić M., Prometno – geografska obilježja Varaždinske županije – stanje i perspektive

Upravo geografski položaj Varaždinske županije ima naglašenu važnost u hrvatskom prostoru i prednost daje geoprometnom značenju ovog područja. Važno je iskoristiti te prednosti, uz aktiviranje prostornih i demografskih potencijala i tradicionalnih gospodarskih veza s užim i širim okruženjem, a što predstavlja temeljna polazišta budućeg razvitka. (Županijski zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije, (2000), Prostorni plan Varaždinske županije).

Naime, izgradnja auto ceste, pravac Goričan – Čakovec – Varaždin – Zagreb – Rijeka, kao i skora gradnja suvremene željezničke pruge Čakovec – Varaždin – Zagreb, doprinijelo je i omogućiti će Varaždinskoj županiji bolju cestovnu i željezničku povezanost sa svim susjednim regijama čime će se ova regija učiniti i atraktivnijom za gospodarska ulaganja.



#### 4. ADMINISTRATIVNO TERITORIJALNI USTROJ VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

„Varaždinska županija osnovana je 29. prosinca 1992. godine, donošenjem Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj“ ('Narodne novine' br. 90/92).

Slika 3. Teritorijalna podjela Varaždinske županije

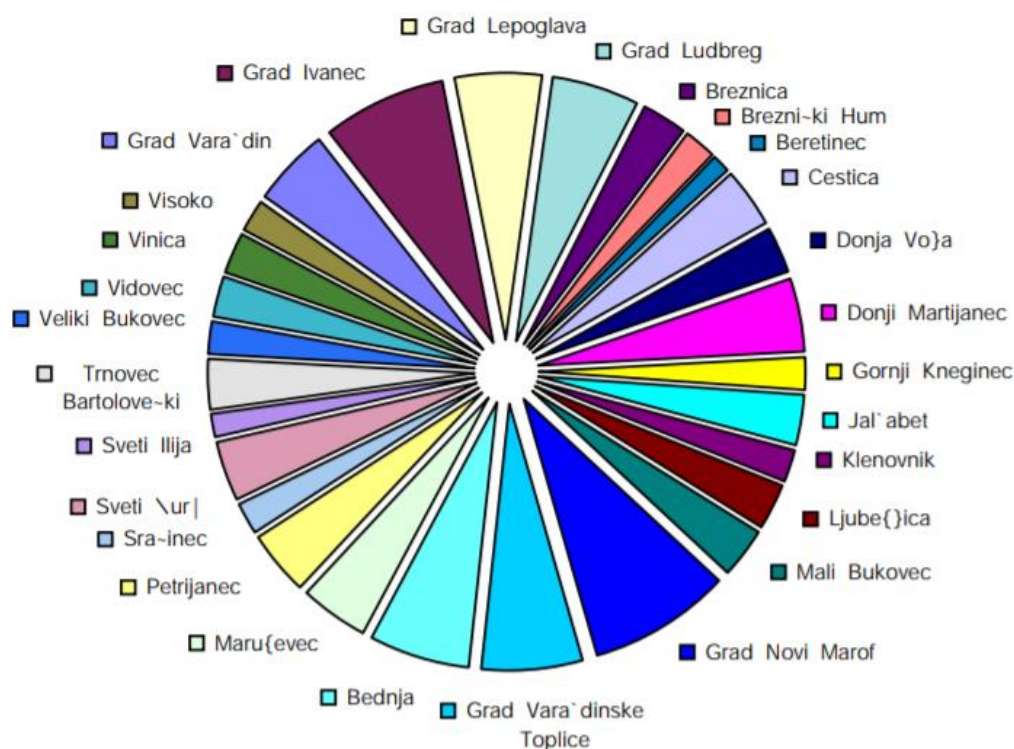


Izvor: Županijski zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije

U sastavu Varaždinska županija egzistira šest gradova: Ivanec, Lepoglava, Ludbreg, Novi Marof, Varaždin, Varaždinske Toplice i dvadeset i dvije općine: Bednja, Breznica, Breznički Hum, Beretincec, Cestica, Donja Voća, Donji Martijanec, Gornji Kneginec, Jalžabet, Klenovnik, Ljubešćica, Mali Bukovec, Maruševac, Petrijanec, Sračinec, Sveti Đurđ, Sveti Ilija, Trnovec Bartolovečki, Veliki Bukovec, Vidovec, Vinica i Visoko.

Sjedište županije jest grad Varaždin.

Slika 4. Udio površina gradova i općina u ukupnoj površini Varaždinske županije



Izvor: Županijski zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije

Gledajući gradove, najveću površinu zauzima grad Novi Marof sa površinom od 111,75 km<sup>2</sup> što čini 8,85% ukupne površine županije. Površinom ga slijede Ivanec (96,10 km<sup>2</sup>), zatim Varaždinske Toplice (79,75 km<sup>2</sup>), Ludbreg (68,30 km<sup>2</sup>), Lepoglava (64,58 km<sup>2</sup>), te na posljednjem mjestu grad Varaždin sa udjelom od 4,71% ukupne površine (59,45 km<sup>2</sup>).

„Nositelj gospodarskog razvitka i najznačajnijih industrijskih kapaciteta u županiji je grad Varaždin, dok su Ivanec, Lepoglava, Ludbreg, Novi Marof i Varaždinske Toplice ističu kao sekundarni centri. Njihov razmještaj u prostoru je povoljan i pruža mogućnost uravnoteženog razvitka cijelog prostora županije“ (Harjač, Gašparović, Jakovčić, 2015.).

Ukoliko se promatraju općine, Bednja je najveća općina koja se rasprostire na površini od 78,01 km<sup>2</sup>, odnosno zauzima 6,18% ukupne površine. Općina Beretinec je najmanja općina u županiji sa 12,40 km<sup>2</sup>, te na nju otpada udio od 0,98% ukupne površine.

Zaključno se može konstatirati kako je administrativno - teritorijalni ustroj Varaždinske županije relativno ravnomjeran u prostoru, s obzirom na razmještaj i gustoću naseljenosti, prometnu udaljenost, veličinu naselja, gospodarski potencijal te povijesni razvoj naselja.

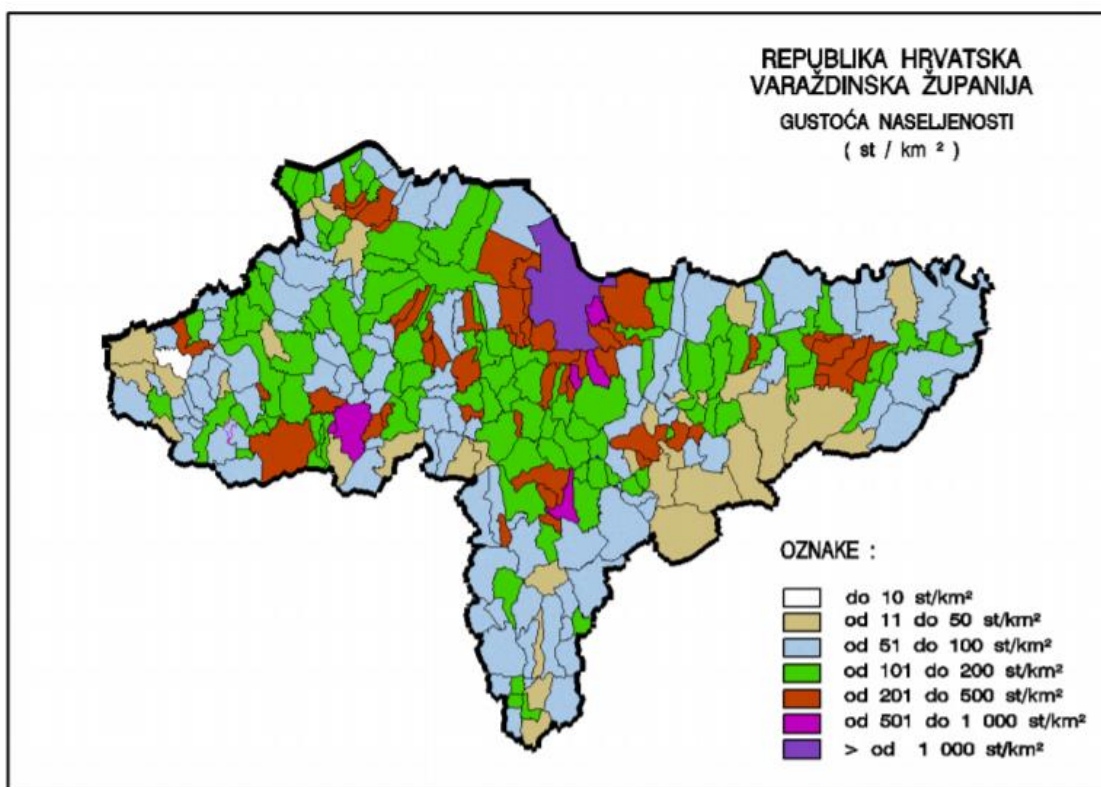
## 5. PROSTORNI RAZMJETAJ STANOVNIŠTVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

„Razmjetaj stanovništva može se sagledati kao izravna posljedica prirodnih mogućnosti (i nemogućnosti) za naseljavanje i određenih društveno-gospodarskih procesa te promjena koje su poticajno ili ograničavajuće djelovale na razvoj, dinamiku i prostorna obilježja naseljenosti.“ (Akrap, Živić, 2001)

### 5.1. Gustoća naseljenosti

Gustoća naseljenost jedan je od temeljnih demografskih pokazatelja koji iskazuje srednji broj stanovnika na površini nekog područja, odnosno broj stanovnika na km<sup>2</sup>. Prema posljednjem popisu stanovništva provedenom 2011. godine, Varaždinska županija ima 176.046 stanovnika s gustoćom naseljenosti od 139,42 stanovnika/km<sup>2</sup> te prema tome spada među najgušće naseljene županije Republike Hrvatske.

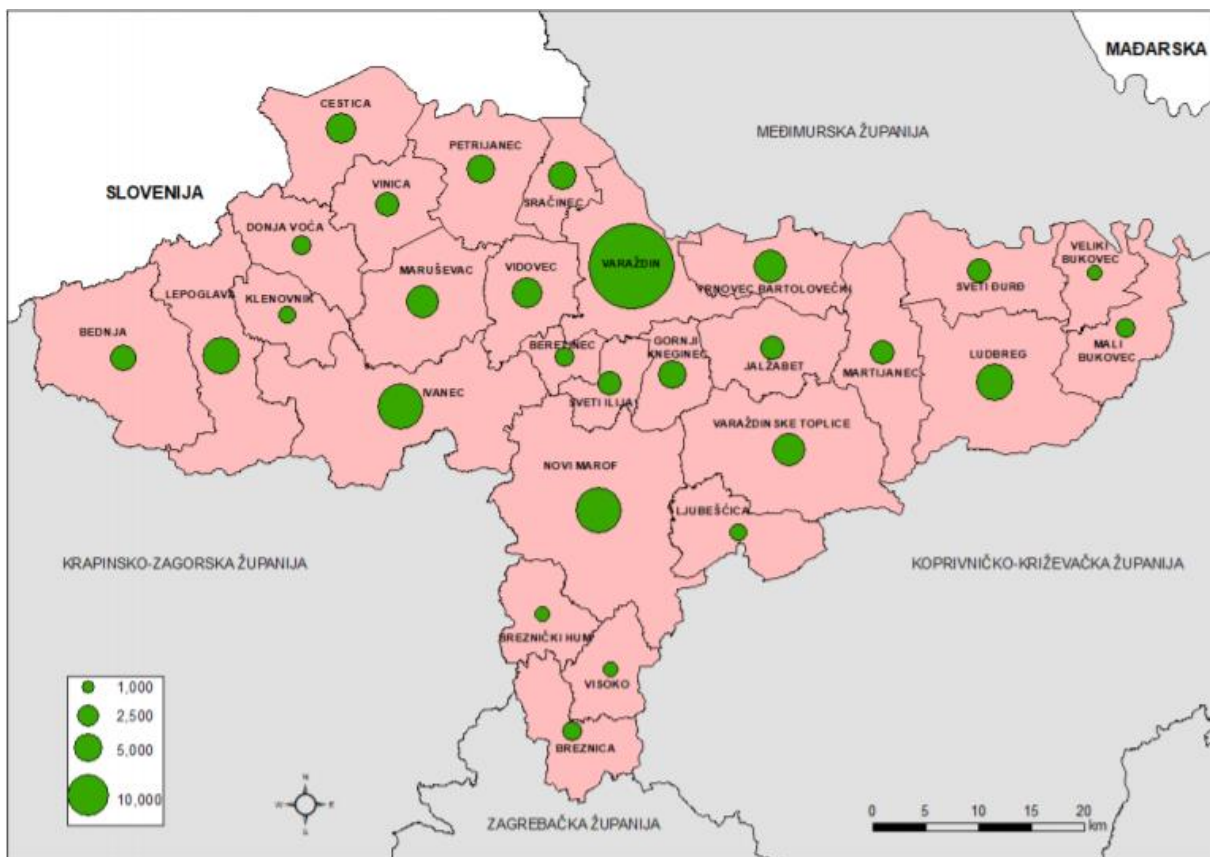
Slika 5. Gustoća naseljenosti Varaždinske županije



Izvor: Županijski zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije

Kao što je vidljivo na Slika 5., županija obiluje velikim brojem naselja. Uz gradove, koji su najgušće naseljena područja, u županiji je i najgušće naseljen prostor između Varaždina i Novog Marofa što objašnjavamo dobrom prometnom povezanosti i povoljnim prirodno-geografskim čimbenicima. Varaždin je središte županije, njegova je gustoća naseljenosti najveća (787,9 stan./km<sup>2</sup>) i prema njemu gravitiraju ostala naselja. S obzirom na to da upravo razvijenost i prometna povezanost imaju veliki utjecaj na razmještaj stanovništva, rubne općine županije rijetko su naseljene. Razlog tome su odlazak stanovništva iz ruralnih u urbana područja, zastarjelost i dotrajalost pojedinih dijelova prometne infrastrukture, slabija prometna dostupnost i povezanost prometnih mreža. (Harjač, Gašparović, Jakovčić, 2018)

Slika 6. Broj stanovnika Varaždinske županije po gradovima i općinama 2011. godine.



Izvor: Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.

Na temelju Slika 6., možemo vidjeti da je grad Varaždin daleko najgušće naseljen. Od općina najgušće su naseljene Gornji Kneginec (240,7 stan./km<sup>2</sup>), Sračinec (205,8 stan./km<sup>2</sup>) i Sveti Ilija (205,3 stan./km<sup>2</sup>) iz razloga što su gospodarski razvijenije i prometno povezane s regionalnim centrom Varaždinom. Rubne općine Breznički Hum (52 stan./km<sup>2</sup>), Bednja (52,1

stan./km<sup>2</sup>), Ljubešćica (52,2 stan./km<sup>2</sup>) i Mali Bukovec (59,3 stan./km<sup>2</sup>) imaju najmanju gustoću naseljenosti zbog negativnih demografskih trendova i slabije prometne povezanosti.

## 5.2. Razmještaj stanovništva

Razmještaj stanovništva u prostoru uvjetovan je prirodnim i društvenim čimbenicima.

„Na razmještaj i prerasmještaj stanovništva utječu mnogi čimbenici: 1.) geografski (klima, reljef, zemljište, resursi, odnosi i organizacija prostora), 2.) gospodarski i društveni (stupanj gospodarske razvijenosti, gospodarska i profesionalna struktura stanovništva, društvena organizacija, običaji, ponašanje i ciljevi stanovništva), 3.) politički (način upravljanja i odgovornost organizacije), 4.) čisti demografski (diferencijalne stope rodosti i smrtnosti različitih područja, migracija) i drugi. Pored navedenog, posebnu ulogu imaju naslijeđena struktura naselja (velika i mala naselja), način postanka gradova, stupanj iskorištavanja prirodnih i ljudskih resursa, postojanje državnih i drugih granica.“ (Nejašmić i Toskić, 2000)

Tablica 1. Broj i veličina naselja Varaždinske županije prema broju stanovnika u razdoblju od 1991. do 2011. godine

| VELIČINA<br>NASELJA<br>(BROJ<br>STANOVNIKA) | 1991.           |            | 2001.           |            | 2011.           |            |
|---|-----------------|------------|-----------------|------------|-----------------|------------|
|   | BROJ<br>NASELJA | %          | BROJ<br>NASELJA | %          | BROJ<br>NASELJA | %          |
| <b>0-200</b>                                | 82              | 27         | 90              | 30         | 99              | 33         |
| <b>201-400</b>                              | 92              | 31         | 90              | 30         | 90              | 30         |
| <b>401-600</b>                              | 54              | 18         | 54              | 18         | 48              | 16         |
| <b>601-800</b>                              | 22              | 7,4        | 19              | 6,3        | 23              | 7,6        |
| <b>801-1000</b>                             | 18              | 6          | 21              | 7          | 17              | 5,6        |
| <b>1001-2000</b>                            | 24              | 8          | 21              | 7          | 19              | 6,3        |
| <b>2001-4000</b>                            | 5               | 1,7        | 2               | 0,7        | 2               | 0,7        |
| <b>4001 i više</b>                          | 2               | 0,7        | 4               | 1,3        | 4               | 1,3        |
| <b>Ukupno</b>                               | <b>299</b>      | <b>100</b> | <b>301</b>      | <b>100</b> | <b>302</b>      | <b>100</b> |

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Varaždinska županija sastoji se od 302 naselja. Prema podacima iz tablice, vidljiva je prisutnost velikog broja malih naselja do 200 stanovnika, koji se povećao u odnosu na 1991. godinu. Ujedno je naselja s 200 ili manje stanovnika najviše (99), što je posljedica depopulacije i starenja stanovništva. „Zaobilaženjem

u prostornom prerasmjestađu stanovništva malih i srednjih centralnih naselja, koji bi trebali biti nositelji demografske obnove, umanjeni su izgledi za ravnomjerniji društveno-gospodarski razvoj Hrvatske.“ (Nejašmić i Toskić, 2000) Uspoređujući podatke u razdoblju od 1991. do 2011. godine, vidljiv je rast naselja s manjim brojem stanovnika. Radi se uglavnom o rubnim ruralnim područjima Varaždinske županije koja su udaljena od većih gradskih središta. „Jedno od temeljnih demogeografskih obilježja Hrvatske jest naslijeđena disperzna naseljenost s velikim brojem malih naselja te nerazvijeni sustav regionalnih i mikroregionalnih središta.“ (Nejašmić i Toskić, 2016). Najmanji udio od 0,7% ukupnog stanovništva Varaždinske županije imaju naselja od 2.001 do 4.000 stanovnika u koja 2011. godine spadaju samo Sračinec i Ludbreg. „Naselja s većim brojem stanovnika nalaze se u blizini grada Varaždina koji ima središnji položaj u županiji. Razlog širenja gravitacijske zone grada jest jaka funkcija rada koja posredno jača migraciju radne snage.“ (Vresk, 1983) Više od 4000 stanovnika imaju 4 naselja, a to su Varaždin, Ivanec, Trnovec i Lepoglava. U odnosu na 1991. godinu, duplo je više velikih naselja s 4000 stanovnika ili više.

### **5.3. Kretanje stanovništva**

Praćenje i analiza kretanja stanovništva važan su preduvjet za planiranje društvenog i ekonomskog života u određenom prostoru.

Kretanje stanovništva ključan je dio demografskog razvoja. „Ukupno kretanje stanovništva definira se kao promjena u ukupnom broju stanovnika na određenom prostoru u određenom vremenu pod utjecajem različitih čimbenika poput nataliteta, mortaliteta, migracija i rata. Na osnovi tih čimbenika izdvajaju se dva oblika kretanja stanovništva, prirodno i mehaničko. Podjela na prirodno i mehaničko kretanje nužna je kako bi se razlikovala ta dva različita procesa koja određuju promjene u broju stanovnika i njegovim strukturama. Stalna međusobna povezanost komponenti prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva odražava se na promjene u ukupnom broju stanovnika, na razne strukture stanovništva, a posebno na demografske strukture koje nakon određenog vremena povratno djeluju na promjene komponenti prirodnog i mehaničkog kretanja stanovnika. Kombinacijom prirodnog i mehaničkog kretanja, ukupno kretanje stanovništva određenog prostora može rezultirati porastom stanovnika, stagnacijom stanovnika ili smanjenjem broja stanovnika.“ (Wertheimer-Baletić, 1999)

Razni su čimbenici koji utječu na broj i razmještaj stanovništva. Neki od njih su geografski čimbenici u koje spadaju klima, reljef, zemljište i resursi, zatim gospodarsko-društveni čimbenici koji obuhvaćaju stupanj gospodarske razvijenosti, gospodarsku i profesionalnu strukturu stanovništva, društvenu organizaciju, običaje i ponašanje stanovništva, potom politički čimbenici koji podrazumijevaju način kojim se upravlja i odgovornost organizacije, i na kraju čisti demografski čimbenici koji se odnose na stope rodnosti i smrtnosti različitih područja, migracije i slično. (Nejašmić, Toskić, 2000)

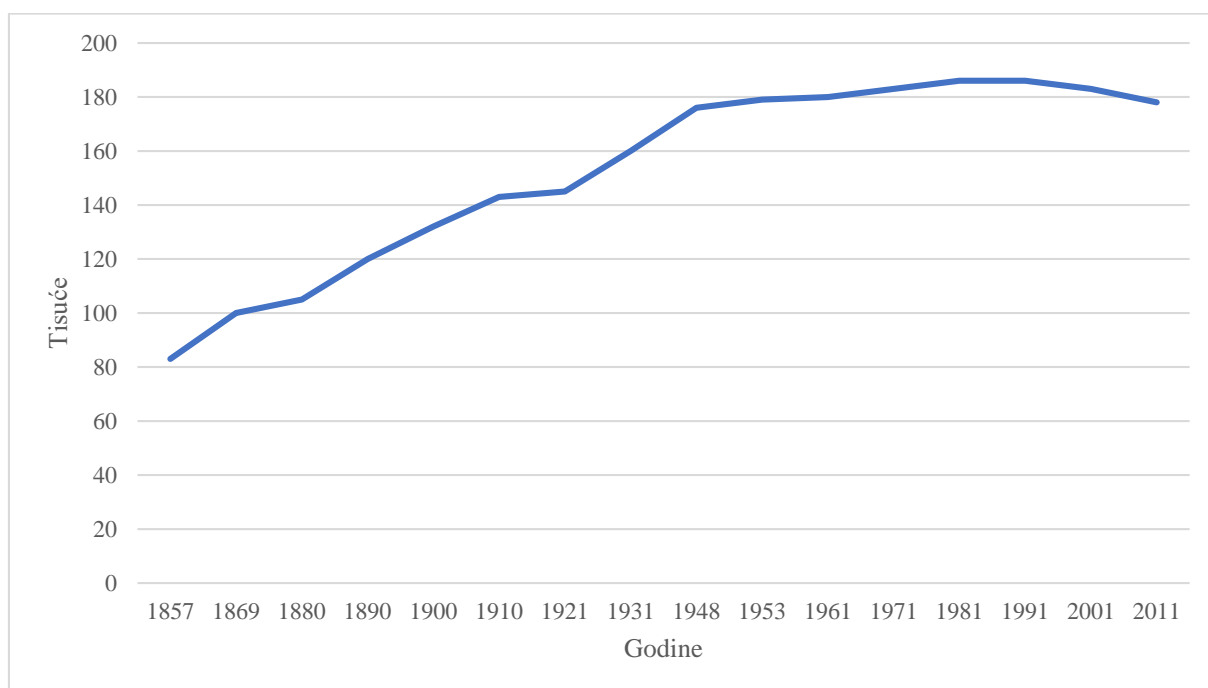
Tablica 2. Kretanje broja stanovnika u Republici Hrvatskoj i županijama u razdoblju od 1961. godine do 2011. godine

| ŽUPANIJA               | BROJ STANOVNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ<br>- bez popisanih u inozemstvu |           |           |           |           |           |
|------------------------|---|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
|                        | 1961.   | 1971.     | 1981.     | 1991.     | 2001.     | 2011.     |
| Zagrebačka             | 233.875   | 218.493   | 246.841   | 266.393   | 293.270   | 317.606   |
| Krapinsko-zagorska     | 168.952   | 154.625   | 148.998   | 143.406   | 137.562   | 132.892   |
| Sisačko-moslavačka     | 255.635   | 245.095   | 243.589   | 239.448   | 176.286   | 172.439   |
| Karlovačka             | 202.431   | 178.333   | 174.437   | 167.985   | 133.525   | 128.899   |
| Varaždinska            | 179.905   | 176.696   | 180.954   | 181.143   | 177.340   | 175.951   |
| Koprivničko-križevačka | 143.019   | 132.442   | 128.145   | 123.736   | 120.276   | 115.584   |
| Bjelovarsko-bilogorska | 167.599   | 150.212   | 143.177   | 137.510   | 127.866   | 119.764   |
| Primorsko-goranska     | 240.621   | 261.424   | 295.937   | 311.116   | 290.642   | 296.195   |
| Ličko-senjska          | 118.329   | 99.700    | 86.768    | 76.452    | 50.651    | 50.927    |
| Virovitičko-podravska  | 127.512   | 109.496   | 102.495   | 98.999    | 90.031    | 84.836    |
| Požeško-slavonska      | 99.340  | 95.652    | 93.597    | 92.300    | 80.389    | 78.034    |
| Brodsko-posavska       | 154.309   | 153.727   | 157.956   | 162.418   | 163.489   | 158.575   |
| Zadarska               | 174.957   | 171.841   | 180.936   | 190.121   | 153.212   | 170.017   |
| Osječko-baranjska      | 328.965   | 329.662   | 337.442   | 344.187   | 313.406   | 305.032   |
| Šibensko-kninska       | 164.757   | 151.451   | 144.728   | 141.096   | 107.469   | 109.375   |
| Vukovarsko-srijemska   | 193.224   | 202.563   | 211.437   | 214.658   | 186.185   | 179.521   |
| Splitsko-dalmatinska   | 339.686   | 364.764   | 414.327   | 439.026   | 434.022   | 454.798   |
| Istarska               | 176.838   | 172.269   | 185.920   | 199.861   | 196.451   | 208.055   |
| Dubrovačko-neretvanska | 99.593  | 102.820   | 112.441   | 119.524   | 116.741   | 122.568   |
| Međimurska             | 112.073   | 102.817   | 107.128   | 110.256   | 109.505   | 113.804   |
| Grad Zagreb            | 478.076   | 595.805   | 693.886   | 739.896   | 741.896   | 790.017   |
| Republika Hrvatska     | 4.159.696   | 4.169.887 | 4.391.139 | 4.499.049 | 4.200.214 | 4.284.889 |

Izvor: Akrap, A. (2015): Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051., Panel diskusija, str. 857., dostupno na: [file:///C:/Users/TM/Desktop/BS\\_3\\_2015\\_Akrap.pdf](file:///C:/Users/TM/Desktop/BS_3_2015_Akrap.pdf)

Prema podacima iz tablice, najmanje stanovnika bilo je 1961. godine (4.159.696). Tijekom 1960-ih godina dolazi do migracija stanovništva iz ruralnih sredina i manjih gradova u razvijenije gradove ili u inozemstvo. U 1980-im godinama stanovništvo je selilo u veće hrvatske gradove zbog ubrzanog procesa industrijalizacije dok je 1990-ih godina došlo do demografskih promjena uslijed učinaka Domovinskog rata pa su na taj način povezane unutarnje i vanjske migracije. Najviše stanovnika u Republici Hrvatskoj bilo je prije ratnih zbivanja, 1991. godine. U razdoblju od 1991. do 2001. godine stanovništvo Republike Hrvatske smanjilo se za 346.805 stanovnika, odnosno za 7,25%. Promatrajući zadnje međupopisno razdoblje od 2001. do 2011. godine, u Republici Hrvatskoj ukupna apsolutna međupopisna promjena iznosila je 84.675 stanovnika, odnosno zabilježen je porast od 2,02% te je vidljiva prirodna depopulacija kao i negativan saldo migracija. U ukupnom promatranom razdoblju, depopulacija se javila u poslijeratnom popisu 2001. godine i iznosila je apsolutno oko 300.000 osoba, odnosno relativno -6,64%.

Grafikon 1. Kretanje broja stanovnika Varaždinske županije u razdoblju od 1857. do 2001. godine



Izvor: Državni zavod za statistiku: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima



Od prvog popisa stanovništva provedenog 1857. godine pa do 1991. godine vidljiv je konstantan rast broja stanovnika Varaždinske županije. Prvi blagi pad broja stanovnika bio je zabilježen 2001. godine, a isti se nastavlja i 2011. godine. Maksimalan broj stanovnika (187.853) županija bilježi 1991. godine. Do 1948. godine vidljiv je konstantan rast broja stanovnika koji je bio praćen razmjerno visokim prirodnim prirastom. „Do 1948. populacijsko pražnjenje u Varaždinskoj županiji imalo je selektivni karakter jer su depopulacijom bila zahvaćena tek pojedina (seoska) naselja.“ (Spevec, 2009) U razdoblju od 1910. do 1921. godine vidljiva je stagnacija broja stanovnika. Uzrok minimalnog porasta broja stanovnika, odnosno stagnacije u navedenom periodu je niska stopa nataliteta, kao i nesigurna politička situacija u Europi. Godine 1931. broj stanovnika počinje ponovno rasti, međutim, sve je veći broj naselja bio zahvaćen populacijskim pražnjenjem, a takva disperzivna naseljenost potaknula je daljnju depopulaciju. S obzirom na to da se industrija u Varaždinskoj županiji brzo razvijala, potaknut je odlazak stanovništva iz ruralnih područja u grad pa posljedično dolazi do veće koncentracije gospodarskih djelatnosti u gradskim područjima. Na taj su način ruralna područja sve više demografski slabjela. Iseljavanje iz sela u grad bilo je najočitiije na područjima koja su bila prometno udaljena od općinskih, odnosno gradskih središta, a to su područja Bednje, Donje Voće, Lepoglave, Varaždinskih Toplica. U razdoblju od 1981. do 1991. godine ponovno je zabilježena stagnacija rasta broja stanovništva. Pad broja stanovnika slijedi u razdoblju od 1991. do 2001. godine zbog posljedica Domovinskog rata. U posljednjem međupopisnom razdoblju nastavlja se pad broja stanovnika zbog iseljavanja i negativne prirodne promjene.

Zaključno se može konstatirati kako i Varaždinska županija ima sličnosti s ukupnim prirodnim kretanjem stanovništva u Republici Hrvatskoj, tj, pad stope nataliteta u odnosu na mortalitet te proces starenja stanovništva i odlazak stanovništva iz ruralnih u urbana naselja kao i emigracije mladog stanovništva prema susjednim industrijski razvijenim zemljama prije svega Austriji i Njemačkoj.

## **6. STRUKTURA STANOVNIŠTVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE**

Poznavanje strukture ukupnog ili izdvojenog stanovništva na nekom prostoru pomaže u razmatranju intenziteta i obilježja demografskih procesa i u postavljanju opće razvojne perspektive nekog područja.

„Tematika stanovništva jedna je od najsloženijih pri razmatranju zakonitosti razvoja ljudskog društva. U njoj se susreću brojna pitanja iz prirodnih i društvenih znanosti. Značenje stanovništva u složenom procesu društveno-gospodarskog života jedne zemlje, mnogostrano je i od velike važnosti. Razvoj ljudskog faktora tijekom ukupnog procesa modernizacije društva, u smislu poboljšanja njegovih kvalitativnih obilježja (obrazovanja, znanja, kreativnosti, iskustva i zdravlja), pokazalo se kao temelj i bitan pokretač svakog gospodarskog napretka.“ (Wertheimer – Baletić, 1999)

Pitanje demografskog razvoja danas je jedno od temeljnih problema kojima se bavi svjetska zajednica. Mijenjanje broja i strukture stanovništva javlja se kao odraz, odnosno kao pokazatelj ukupnosti i različitosti društveno-gospodarskog razvoja, ali i kao čimbenik njegova napretka. Razvoj stanovništva uvjetovan je prostorno i vremenski, kao i prirodnim i društvenim činiteljima.

### **6.1. Prirodno kretanje stanovništva**

Ukupno kretanje broja stanovnika nekog prostora ovisi o prirodnom i prostornom kretanju stanovništva. Prirodno kretanje čine rodost (natalitet) i smrtnost (mortalitet), a njihovu razliku čini prirodna promjena. Već gotovo četiri desetljeća RH zbog niskog nataliteta, a visokog mortaliteta spada među države s ozbiljnim demografskim problemima koji se ozbiljno u negativnom smislu odražavaju na ukupnu društvenu i ekonomsku budućnost. Povećanje udjela starog stanovništva, pad prirodne promjene, povećanje broja samačkih kućanstava, manji broj sklopljenih brakova, sklapanje brakova u kasnijoj životnoj dobi, rođenje djece u starijoj dobi, abortusi sve su to čimbenici koji se reflektiraju na prirodno kretanje stanovništva zbog čega se RH suočava s značajnim poteškoćama vezanim uz reprodukciju stanovništva kojima bi se osigurala održivost društva.

Prirodno kretanje stanovništva implicira postojanje bioloških čimbenika i procesa u osnovnim tokovima tog kretanja. Osnovne sastavnice prirodnog kretanja su natalitet i mortalitet

stanovništva, čiji je rezultat u pravilu prirodni prirast. Pod pojmom prirodni prirast smatra se veći broj živorođenih u odnosu na broj umrlih dok je prirodna depopulacija veći broj umrlih u odnosu na živorođene, koja također može biti uzrokovana različitim faktorima kao što je iseljavanje mladog stanovništva i slično. Nulti prirast stanovništva jest situacija u kojoj je broj živorođenih izjednačen s brojem umrlih. (Wertheimer-Baletić, 1999)

Natalitet je pozitivna i redovito najdinamičnija „sastavnica prirodnog kretanja stanovništva koja, uz ostale iste uvjete, djeluje na porast stanovništva određenog područja. Među osnovne gospodarske i društvene odrednice nataliteta spadaju dostignuta razina gospodarskog razvoja, posebno s obzirom na stupanj industrijalizacije i urbanizacije, gospodarske funkcije obitelji i materijalni uvjeti za osnivanje novih obitelji, uloga djece u obitelji i visina troškova njihova uzdržavanja, društveno-ekonomski položaj žene u društvu, razina općeg obrazovanja – posebice žena, ostali socio-psihološki čimbenici vezani uz razinu društveno-gospodarskog razvoja koji utječu na stavove prema broju djece u obitelji, razina mortaliteta – posebno dječjeg, te kontrola rađanja.“ (Wertheimer – Baletić, 1999). Svi navedeni čimbenici u uvjetima društvene i gospodarske nerazvijenosti uvjetuju visoki natalitet, dok u uvjetima gospodarskog razvoja doživljavaju radikalne promjene i utječu na smanjenje nataliteta i uvjetuju nizak natalitet. Visok natalitet karakterističan je u zaostalim agrarno-ruralnim sredinama u kojima je dominantna djelatnost poljoprivreda, a obiteljska radna snaga je temeljni oslonac proizvodnje. Proces društvenog i gospodarskog razvoja, koji implicira procese industrijalizacije, urbanizacije i širenja obrazovanja, odnosno prijelaz stanovništva iz agrarno-ruralnih u industrijsko-urbana područja, nosi sa sobom promjene u vidu smanjenja nataliteta.

„Mortalitet je negativna sastavnica prirodnog i ukupnog kretanja stanovništva koja utječe na smanjenje ukupnog broja stanovnika. Proces starenja i umiranja biološki je kontinuiran, te sam po sebi nameće potrebu kvalitativne i kvantitativne zamjene umrlih novim naraštajima. Pri tome nije riječ samo o potrebi zamjene broja umrlih po kvantiteti, već i po kvaliteti, tj. o potrebi zamjene prema raznim djelatnostima, zanimanjima i strukama ljudi s različitom razinom obrazovanja i kvalifikacija, od manualnih do znanstvenih radnika.“ (Wertheimer-Baletić, 1999, Nejašmić, 2005). Taj proces, u uvjetima društvenog i gospodarskog razvoja, često dovodi do drastičnih promjena u ekonomskoj-socijalnoj strukturi stanovništva. Razina mortaliteta odraz je složenih djelovanja bioloških, zdravstvenih i gospodarskih čimbenika. Prema tome, razina mortaliteta snažan je pokazatelj postojećeg životnog standarda neke zemlje. U biološke čimbenike koji se odražavaju na mortalitet spada dobna struktura

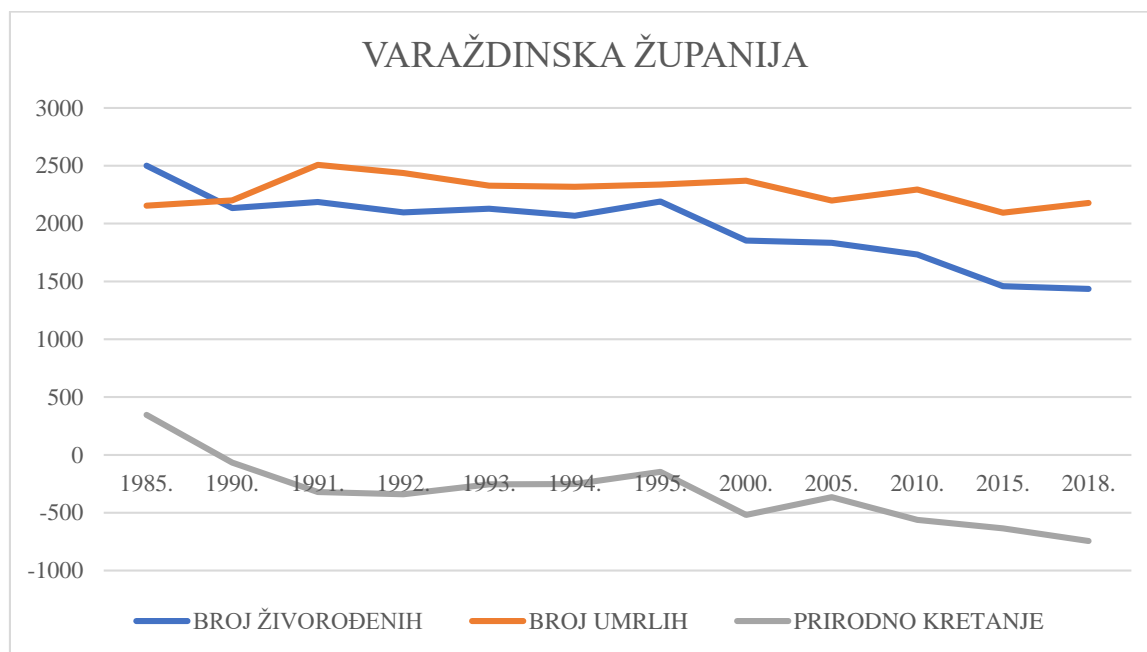
stanovništva dok u društveno-gospodarske čimbenike spadaju dostignuta razina životnog standarda, obrazovanja, higijensko-sanitarne prilike i zdravstveni uvjeti života.

Tablica 3. Prirodno kretanje stanovništva Varaždinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju od 1985. do 2018. godine

| GODINA | VARAŽDINSKA ŽUPANIJA |             |                   | REPUBLIKA HRVATSKA |             |                   |
|--------|----------------------|-------------|-------------------|--------------------|-------------|-------------------|
|        | BROJ ŽIVOROĐENIH     | BROJ UMRLIH | PRIRODNO KRETANJE | BROJ ŽIVOROĐENIH   | BROJ UMRLIH | PRIRODNO KRETANJE |
| 1985.  | 2.501                | 2.155       | 346               | 62.665             | 52.067      | 10.598            |
| 1990.  | 2.134                | 2.200       | -66               | 55.409             | 52.192      | 3.217             |
| 1991.  | 2.187                | 2.508       | -321              | 51.829             | 54.832      | -3.003            |
| 1992.  | 2.097                | 2.437       | -340              | 46.970             | 51.800      | -4.830            |
| 1993.  | 2.128                | 2.328       | -255              | 48.535             | 50.846      | -2.311            |
| 1994.  | 2.067                | 2.318       | -251              | 48.584             | 49.482      | -898              |
| 1995.  | 2.191                | 2.337       | -146              | 50.182             | 50.536      | -354              |
| 2000.  | 1.853                | 2.371       | -518              | 43.746             | 50.246      | -6.500            |
| 2005.  | 1.834                | 2.199       | -365              | 42.492             | 51.790      | -9.298            |
| 2010.  | 1.733                | 2.294       | -561              | 43.361             | 52.096      | -735              |
| 2015.  | 1.459                | 2.094       | -635              | 37.503             | 54.205      | -16.702           |
| 2018.  | 1.435                | 2.179       | -744              | 36.945             | 52.706      | -15.761           |

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Grafikon 2. Prirodno kretanje stanovništva Varaždinske županije u razdoblju od 1985. do 2018. godine



Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Tablica 3. prikazuje broj živorođene djece, broj umrlih i prirodni prirast Varaždinske županije u odnosu na Republiku Hrvatsku u razdoblju od 1985. do 2018. godine. Grafikon 2. prikazuje prirodno kretanje stanovništva u razdoblju od 1985. do 2018. godine. Promatrajući podatke vezane uz Varaždinsku županiju u navedenom razdoblju, vidljivo je da je na prostoru županije ukupno rođeno 23.619 djece dok je umrlo 27.420 stanovnika što daje negativnu prirodnu promjenu od 3.801 stanovnika. Također, na teritoriju cjelokupne Republike Hrvatske bilježi se negativan trend prirodnog prirasta s obzirom na to da je u navedenom razdoblju rođeno 568.221 djece, a umrlo 622.798 stanovnika s negativnom promjenom od 54.577 stanovnika.

Varaždinska županija već 1990. godine počinje bilježiti tendenciju laganog rasta broja umrlih dok je u odnosu na ostatak Republike Hrvatske vidljivo da je negativan trend prirodnog prirasta do 1991. godine bio uglavnom u pozitivnim vrijednostima. To znači da su se smanjivali i ukupan broj rođenih i ukupan broj umrlih, no i dalje je evidentiran veći broj rođenih od broja umrlih. Godine 1991. dolazi do negativne prirodne promjene, odnosno nastupa prirodna depopulacija. Razdoblje od 1991. do 1995. godine razdoblje je Domovinskog rata, uz koji je nastupio priljev sve manje brojnih naraštaja u fertilnoj dobi, te iseljavanje stanovništva u inozemstvo. Tim se čimbenicima u navedenom razdoblju objašnjava negativan prirodni prirast kako Varaždinskoj županiji, tako i u Republici Hrvatskoj. Gledajući 2000. godinu, vidljivo je da se produbljuje negativna bilanca prirodnog kretanja i nastavlja se sve do 2018. godine. Razlog tome je demografsko starenje, ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju koji je potaknuo pojačano iseljavanje stanovništva i zaostajanje u gospodarskom razvoju.

## 6.2. Mehaničko kretanje stanovništva

„Mehaničko kretanje stanovništva sastavni je dio ukupnog kretanja stanovništva, zajedno s prirodnim kretanjem.“ (Bourgeois-Pichat, 1973). Pod pojmom migracija stanovništva u širem smislu podrazumijeva se prostorna pokretljivost, odnosno prostorna mobilnost stanovništva dok je u užem trajnija promjena mjesta stalnoga boravka. Redovita dnevna ili tjedna migracija, odlazak iz mjesta boravka u drugo mjesto na rad, naziva se cirkulacijom. Nadalje, prema tome odvijaju li se unutar ili izvan državnih granica, razlikujemo unutarnje i vanjske migracije.

Unutarnje i vanjske migracije neke zemlje imaju različite demografske, socijalne, gospodarske, političke i ostale posljedice. Vanjske su migracije podvrgnute strožoj državnoj kontroli od unutarnjih, prisutniji su čimbenici zakonskog reguliranja migracije i čimbenici političke prirode, poštovanje interesa države. Prema tome, unutarnje su migracije spontanije i slobodnije dok je kod vanjskih migracija potrebno poštovati postojeće zakonodavstvo, odnosno određenu migracijsku politiku.

„Na jaku prostornu pokretljivost u Republici Hrvatskoj, a poglavito na prostoru Hrvatskog zagorja, utjecao je društveno-gospodarski razvoj kroz industrijalizaciju i urbanizaciju i smanjenje rodosti te je dokazano da postoji pozitivna korelacija između prostorne pokretljivosti i deagrarizacije.“ (Feletar i Stiperski, 1992; Njegač, 1995; Nejašmić, Bašić i Toskić, 2008)

Velike gospodarske i društvene promjene koje nastaju tijekom procesa privrednog razvoja, redovito su praćene migracijom radne snage iz slabije razvijenih, visokonatalitetnih područja u razvijenija niskonatalitetna područja, odnosno iz seoskih u gradska naselja. Opće je poznato da postoji pozitivna korelacija između intenziteta migracije i stupnja gospodarskog razvoja. Privredno razvijenija područja karakterizira općenito veći stupanj prostorne pokretljivosti stanovništva, odnosno migracije i vice versa. Analogno tome, intenzitet je migracije između dvaju područja to veći, ako je između njih veća razlika u stupnju i dinamici gospodarskog razvoja.

### 6.2.1. Unutarnje migracije

Unutarnjim migracijama smatraju se migracije čija se polazišta i odredišta nalaze unutar granica jedne države. Prema autorici Wertheimer-Baletić (1999), razlikuju se migracije na kraće udaljenosti tj. lokalne migracije i migracije na veće udaljenosti. Unutarnje migracije, bilo na kraće ili veće udaljenosti, mogu biti na relaciji selo-grad, grad-selo, selo-selo i grad-grad. Unutarnje migracije i njihovi demografski i ostali učinci usko su vezani uz proces društveno-gospodarskog razvoja, posebno uz procese urbanizacije i industrijalizacije i uz promjene u ekonomskoj strukturi radne snage.

Migracijska kretanja utječu na dobno-spolnu strukturu određenog područja i imaju veći učinak na broj i strukturu stanovništva, nego razlika između živorođenih i umrlih. Ukoliko stanovništvo u reproduktivnoj dobi iseljava, to će i uz nepromijenjene stope fertiliteta rezultirati negativnim prirodnim kretanjem dok će emigracija dodatno ubrzavati depopulaciju i starenje stanovništva. Također, emigracijska područja nisu privlačna za mlade ljude s obzirom da potiču iseljavanje, ubrzano demografsko starenje te daljnju depopulaciju. Privlačno područje za imigraciju je prostor oko glavnog ili većih gradova, no zato se izbjegavaju ruralna područja i bivše industrijske zone s negativnim migracijskim saldom. Zbog toga, područja oko glavnog i većih gradova imaju pozitivni migracijski saldo dok ruralna i ekonomski slabije razvijena područja imaju negativni migracijski saldo. Imigracija je za mnoge županije najbolje rješenje za manjak radne snage i depopulaciju iako je to teško postići.

Republika Hrvatska istovremeno je imigracijska i emigracijska zemlja. Masovno iseljavanje započelo je krajem 19. stoljeća. Po završetku Drugog svjetskog rata dolazi do pada emigracija, no u 1960-ima došlo je do masovnih odlazaka na takozvani 'privremeni rad u inozemstvo zbog otvaranja granica'. Jedan dio populacije otišao je u inozemstvo privremeno dok se drugi dio nastanio i zaposlio van granica na neodređeno vrijeme. Prema popisu iz 1961. godine, zbog iseljavanja u europske i prekomorske zemlje, ratova i prirodne depopulacije, Republika Hrvatska danas bilježi približno isti broj stanovnika kao prije 50 godina. Tijekom 1990-ih godina bila je prisutna jaka imigracija najviše iz Bosne i

Hercegovine i manjim dijelom iz Srbije, Crne Gore i Kosova. Iz tih područja uglavnom je doseljavalo stanovništvo hrvatske etničke pripadnosti. U istom razdoblju, emigracija iz Republike Hrvatske je bila mnogo jača, velikim dijelom zbog ratnih zbivanja. Ekonomska emigracija 1970-ih i 1980-ih razlikovala se od današnje emigracije s obzirom na to da je u prošlosti iseljavalo uglavnom nekvalificirano stanovništvo koje domaće tržište rada nije moglo zaposliti. Korist od tih emigracija Republika Hrvatska imala je u obliku priljeva novca koji su emigranti slali svojim obiteljima. Što se tiče današnjih emigracija, iseljava uglavnom mlado, visokoobrazovano i kvalificirano stanovništvo koje je u reproduktivnoj dobi pa takav gubitak ljudi predstavlja veliki problem za Republiku Hrvatsku. Takve migracije odraz su djelovanja tržišta radne snage s obzirom na to da poslodavci u razvijenim zemljama nude bolje uvjete rada i plaće visokoobrazovanim ljudima, a sve to negativno utječe na ekonomski razvoj Republike Hrvatske i provedbu tranzicijskih reformi.

Varaždinska županija doživljava jake migracijske tokove u drugoj polovici 20. stoljeća. „Pod utjecajem industrijalizacije većih gradova kao što su Varaždin, Ivanec, Novi Marof i Ludbreg, pokretljivost stanovništva županije bila je poprilično izražena, pogotovo u smjeru selo-grad. S razvojem dnevnih migracija zaposlenih dolazi do preobrazbe ruralnih naselja, odnosno do širenja urbanizacije. Najintenzivniju zonu migracije predstavlja okolica grada dok se intenzitet dnevnih migracija naglo smanjuje prema granicama općina. „Posljedično dolazi do situacije gdje manja gradska naselja migracijom gube stanovništvo u korist većih i dolazi do neravnomjernog prostornog planiranja i regionalnog razvoja.“ (Vresk, 1983). Varaždinska županija ističe se i velikom gustoćom naseljenosti. „Gustoća naseljenosti tog prostora posljedica je njegova populacijskog razvoja u posljednjih nekoliko stoljeća, gdje su na jaču i specifičnu kolonizaciju u prošlosti utjecali brojni povijesno-geografski čimbenici pa je stoga postao značajno žarište života u Hrvatskoj.“ (Vresk, 1983) „Nekad izrazito imigracijski prostor, u novije vrijeme u svom većem dijelu ima izražena emigracijska, kao i depopulacijska obilježja. U današnje vrijeme, polarizacijski demografski razvoj, odnosno urbano-ruralno podvajanje, postaje obilježje gotovo svih županija u Hrvatskoj.“ (Nejašmić i Toskić, 2000) „Stalno demografsko jačanje tek manjeg broja gradskih naselja u Hrvatskoj za sobom povlači niz nepovoljnih procesa koji se ponajprije ogledaju u ostarjelom i neproduktivnom ruralnom prostoru. Porast broja stanovnika Varaždinske županije kontinuirano je prisutan samo u urbaniziranim naseljima općina i gradova dok su seoska naselja izložena depopulaciji i demografskom starenju. Takva populacijska dinamika, na koju je utjecao niz povijesno-geografskih čimbenika, djelovala je na urbano-ruralnu polarizaciju u

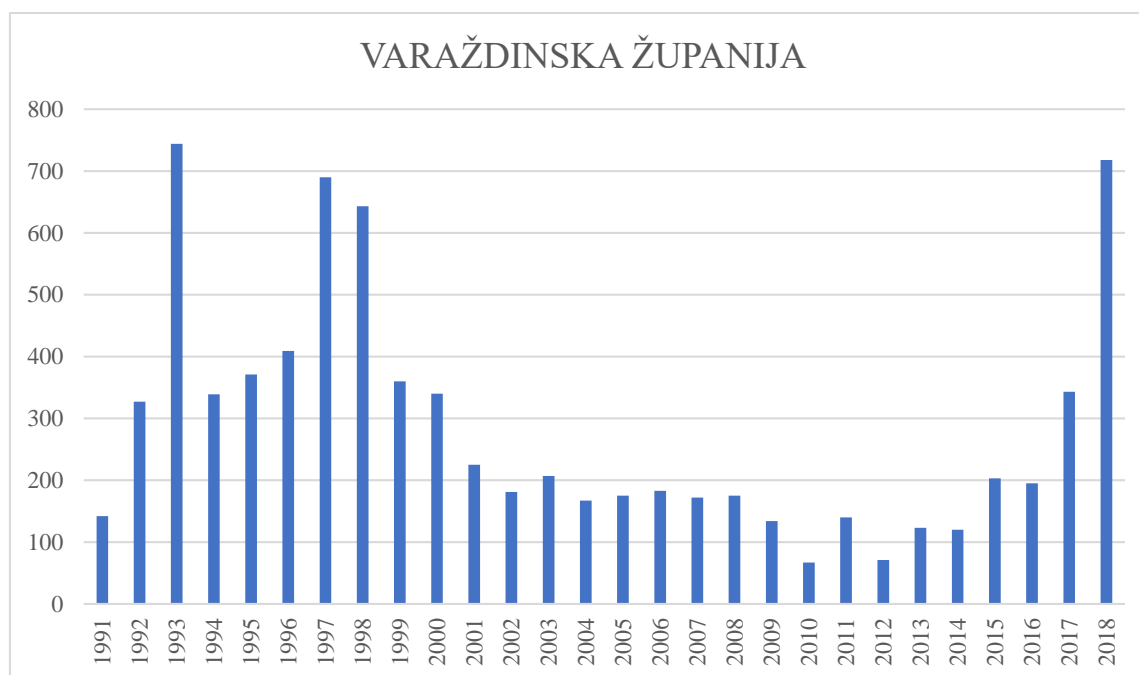


županiji, otežala ravnomjerniju naseljenost i uvelike odredila društveno-ekonomski razvoj pojedinih naselja.“ (Spevec, 2009)

### 6.2.2. Vanjske migracije

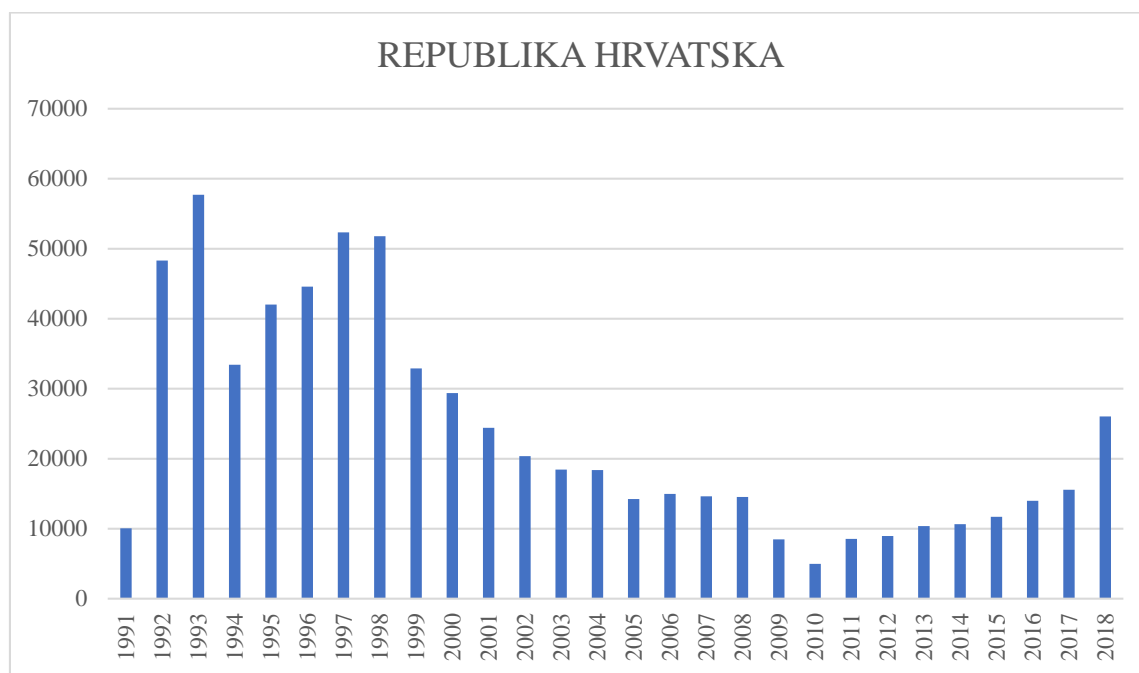
Vanjskim migracijama smatraju se one kojima se polazište nalazi unutar granica, a odredište izvan granica date zemlje. Vanjske migracije ukupnog stanovništva i radne snage mogu biti uvjetovane istovjetnim, ali i različitim čimbenicima. Kod vanjskih migracija ukupnog stanovništva presudnu ulogu ne moraju imati samo gospodarski čimbenici, nego i politički poput migracija zbog etničke, rasne, vjerske ili slične diskriminacije, političkih razloga i slično. Vanjskom ekonomskom migracijom radne snage podrazumijeva se migracija ekonomski aktivnog stanovništva iz slabije razvijenih zemalja u razvijenije zemlje (prvobitno zbog gospodarskih razloga poput dohotka i zaposlenja), ali i između razvijenih zemalja. Većina vanjskih migracija u moderno doba uvjetovana je gospodarskim čimbenicima koji u zemljama imigracije djeluju kao privlačni čimbenici.

Grafikon 3. Doseļjeni iz inozemstva u Varaždinsku županiju u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine



Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Grafikon 4. Doseljeni iz inozemstva u Republiku Hrvatsku u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine

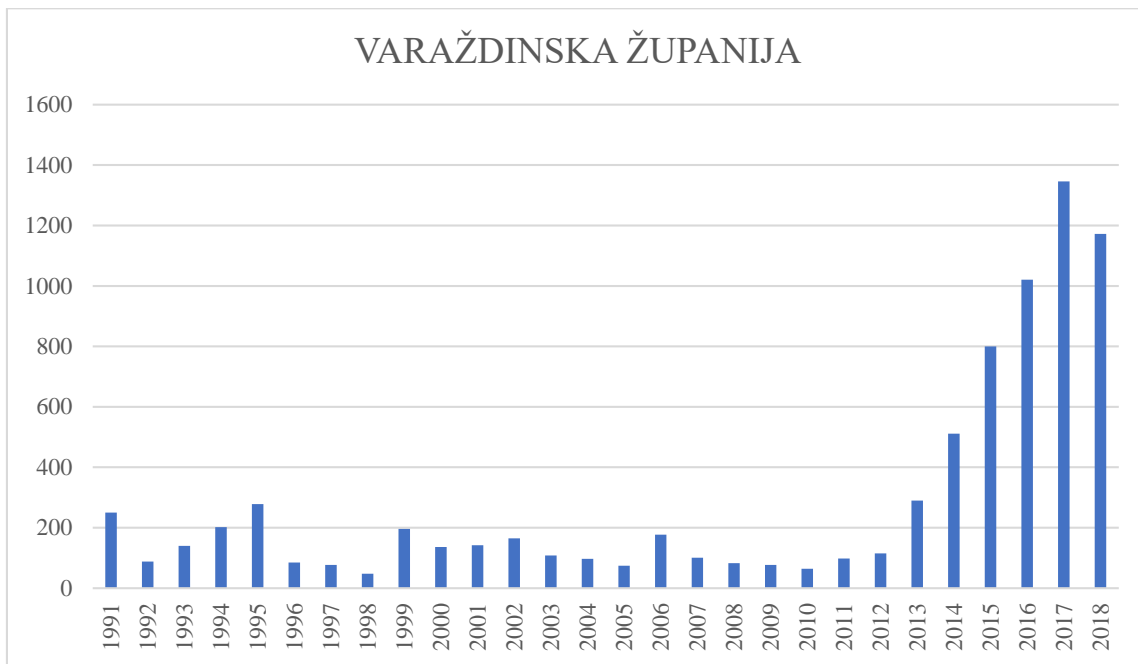


Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

U Grafikonima 3. i 4. prikazani su podaci doseljenog stanovništva iz inozemstva u Varaždinsku županiju, kao i u Republiku Hrvatsku. Prema podacima iz grafikona, Varaždinska županija od 1991. godine do 2016. godine ima stalnu varijaciju trendova rasta i pada broja doseljenih stanovnika. Ukupan broj doseljenih stanovnika znatno počinje rasti od 2017. godine. Što se tiče ukupnog prostora Republike Hrvatske, trend rasta zabilježen je od 1991. godine do 1993. godine. Godine 1994. broj doseljenih u Republiku Hrvatsku znatno pada. Od 1995. godine do 1997. godine bilježi se trend rasta broja doseljenih stanovnika. Nadalje, od 1999. godine pa sve do 2009. godine pada ukupan broj doseljenih stanovnika. Ponovni trend rasta kreće 2011. godine te se je do 2018. godine utrostručio. Varaždinska županija u odnosu na Republiku Hrvatsku istodobno bilježi godine najvećeg i najmanjeg broja doseljenih stanovnika. Godine 1993. najveći broj doseljenih u Varaždinsku županiju bio je 744 stanovnika, a najmanje 2010. godine, njih tek 67. Najvećih broj ukupno doseljenih u Republiku Hrvatsku bio je 57.702 stanovnika, a najmanji 4.985 stanovnika. Razlozi porasta

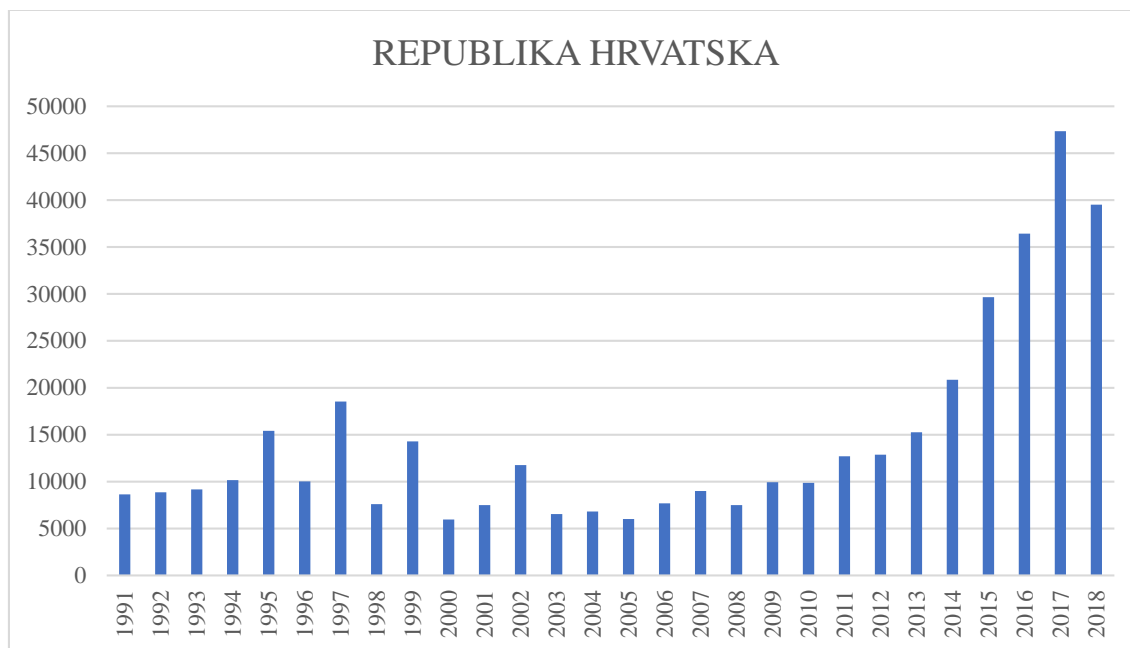
useljениh stanovnika iz inozemstva jesu prvenstveno potraga za poslom onih iz slabije razvijenih zemalja, obrazovanje, traženje azila, povratak hrvatskih građana iz inozemstva i slično.

Grafikon 5. Odseljeni iz Varaždinske županije u inozemstvo u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine



Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Grafikon 6. Odseljeni iz Republike Hrvatske u inozemstvo u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine



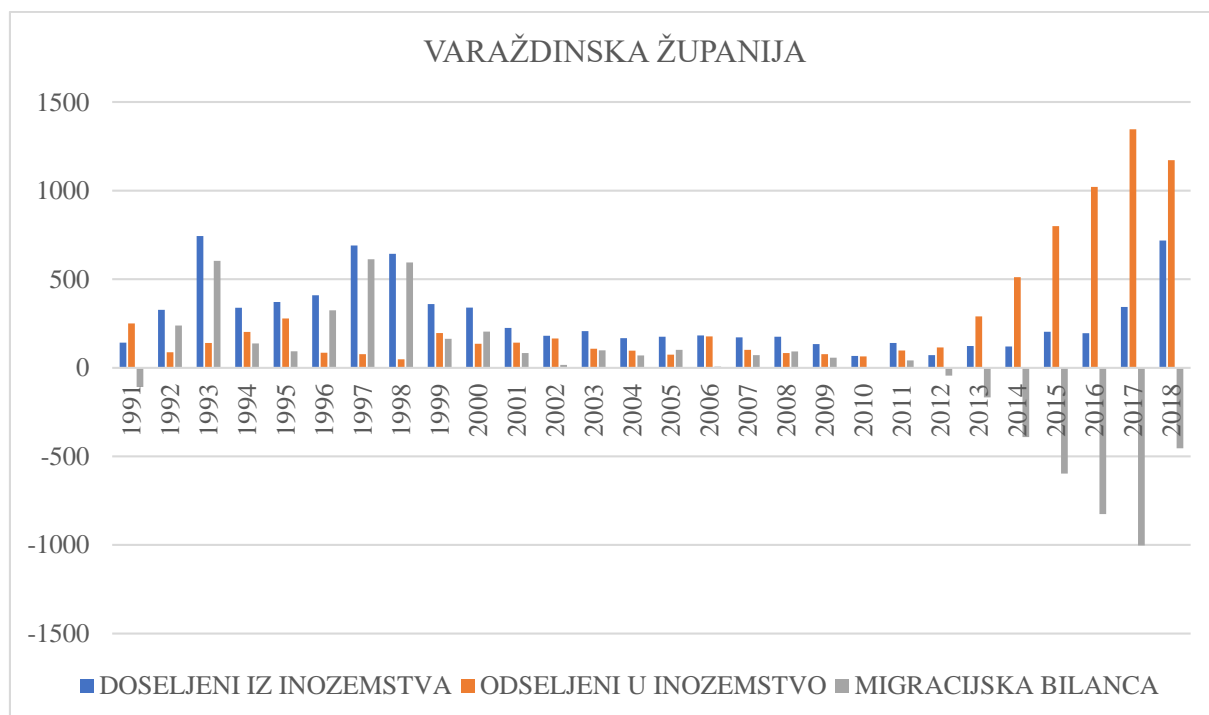
Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Grafikoni 5. i 6. prikazuju ukupan broj iseljenih stanovnika iz Varaždinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine. Promatrajući migracije Varaždinske županije, uočljivo je da trend iseljavanja u inozemstvo strahovito raste od 2013. godine kada je Republika Hrvatska postala 28. punopravna članica Europske Unije. Republika Hrvatska bilježi trend rasta iseljenih stanovnika od 2011. godine pa sve do 2018. kada se broj iseljenih utrostručio. Najmanji broj iseljenih Varaždinska županija ima 1998. godine kada je otišlo 48 osoba dok najveći broj iseljenih bilježi 2018. godine. Što se tiče Republike Hrvatske, najmanje iseljenih bilo je 2000. godine kada broji 5.953 iseljenih osoba dok je najveći broj od 47.352 iseljenih postignut 2017. godine. Za razliku od nekadašnjeg iseljavanja koje je bilo potaknuto uglavnom prisutnim siromaštvom, u današnje vrijeme sve više građana iseljava iz različitih motiva od kojih je najvjerojatniji zapošljavanje, odnosno u očekivanju boljih poslovnih uvjeta i prilika. S ulaskom Republike Hrvatske u Europsku Uniju, došlo je do odljeva radne snage iz Hrvatske jer pristup Europskoj uniji omogućava otvaranje tržišta rada. (Mežnarić, Puljiz, Tica, Vidović, 2014)

Iseljavanje i zapošljavanje izvan hrvatskoga prostora najvažniji su i najbrojniji oblici napuštanja matičnih zemalja hrvatskoga naroda. Iako su hrvatske vanjske migracije dio općih prilagođavanja stanovništva nesrazmjeru između želje za društveno-gospodarskim napretkom i nemogućnosti da se takav napredak postigne u svome nacionalnom prostoru. „Kontinuirano iseljavanje, koje u valovima traje više od jednog stoljeća, osobito je zahvatilo Republiku

Hrvatsku poslije Drugog svjetskog rata, a od sredine šezdesetih do sredine sedamdesetih godina bilo je naročito intenzivno u obliku zapošljavanja radnika u europskim zemljama.“ (Ministarstvo razvitka i obnove, 1996) Najvažniji uzrok nepovoljnim obilježjima demografskog razvitka Republike Hrvatske jest negativan saldo vanjskih migracija. Iseljavanje stanovništva u fertilnoj dobi ne erodira samo dobnu piramidu, već smanjuje i kontingent radno aktivnog stanovništva, pogoršava njegova poduzetnička i kvalifikacijska obilježja i izravno utječe na pad stope nataliteta i depopulaciju seoskih područja.

Grafikon 7. Varaždinska županija - prikaz broja doseljenih iz inozemstva i odseljenih u inozemstvo, te kretanja migracijske bilance u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine



Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Prema podacima iz grafikona, vidljivo je kako se kroz godine smanjuje broj doseljavanja stanovništva u Varaždinsku županiju, a povećava se broj odseljenog stanovništva iz županije. Doseljavanje stanovništva iz inozemstva bilo je najintenzivnije 1993. godine i u razdoblju od

1997. do 1999. godine što možemo objasniti smirivanjem ratnih zbivanja i vraćanjem odseljenog stanovništva u rodna mjesta. U razdoblju od 2013. do 2018. godine, s ulaskom Republike Hrvatske u Europsku Uniju, broj doseljenika u Varaždinsku županiju počinje rasti. No, bez obzira na povećanje broja doseljenih, taj je broj i dalje razmjerno nizak u odnosu na broj odseljenih u inozemstvo.

Kretanje migracijske bilance za Varaždinsku županiju negativno je u 1991. godini. U razdoblju od 1992. do 2011. godine kretanje migracijske bilance Varaždinske županije je pozitivno, što znači da županija bilježi veći broj doseljenih od odseljenih u inozemstvo. No, u razdoblju nakon 2011. godine situacija se mijenja. Prema podacima iz grafikona, vidljivo je da je 2017. godine migracijska bilanca imala najnižu vrijednost u promatranom razdoblju. Iz Varaždinske županije ukupno je iselilo 1.003 stanovnika više nego što je uselilo. Promatrajući kretanje migracija Varaždinske županije, možemo zaključiti da u posljednjih nekoliko godina dolazi do ubrzavanja iseljavanja stanovnika u inozemstvo, kao i da je val iseljavanja potaknut ulaskom Republike Hrvatske u Europsku Uniju.

### **6.3. Dobno – spolna struktura stanovništva**

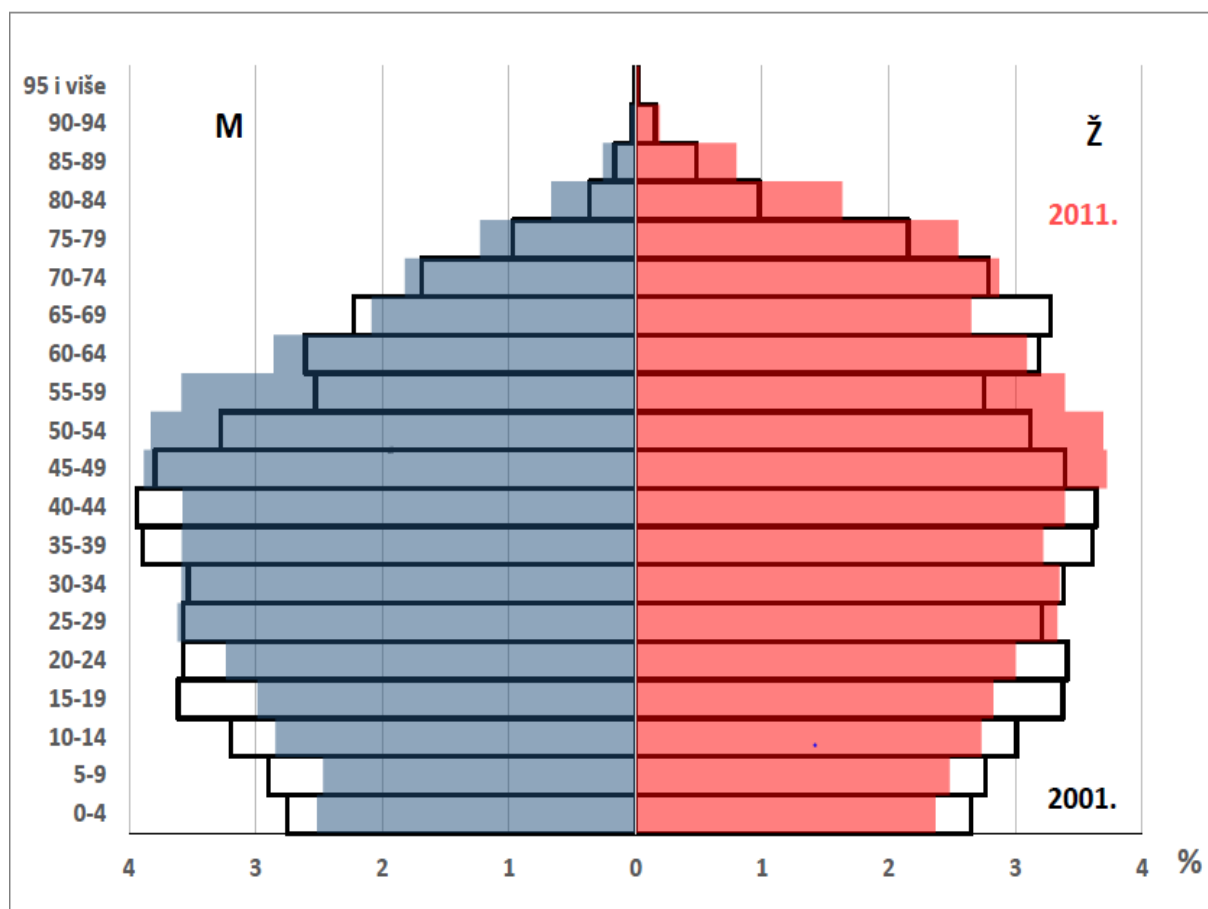
Sastav stanovništva prema spolu i dobi najvažniji je pokazatelj starosti ukupne populacije, kapaciteta prirodne obnove i revitalizacije stanovništva. Sastav stanovništva prema spolu i dobi nazivamo biološkim zbog toga što je izravno uvjetovan sastavnicama prirodnog kretanja stanovništva, no ipak to ne znači da na njega ne utječu društveno-gospodarski čimbenici. U okviru složenih međuodnosa dinamike stanovništva i strukturnih promjena u otvorenoj populaciji, temeljni se odnos oblikuje upravo između ukupnog kretanja stanovništva (prirodnoga i mehaničkog) i promjena u njegovu biološku sastavu. (Nejašmić, 2008)

Struktura stanovništva prema spolu ima utjecaj kako na ekonomski, tako i na socijalni život neke zemlje. Struktura u kojoj prevladava žensko stanovništvo ima niži opći stupanj ekonomske aktivnosti, što se posebno očituje u nepoljoprivrednim djelatnostima. Zbog tradicionalne i biološke funkcije žena, stupanj ekonomske aktivnosti žena svuda je poprilično ispod stupnja aktivnosti muškog dijela stanovništva. Utjecaj strukture stanovništva po spolu na ekonomska kretanja neke zemlje vidi se na način da struktura radne snage po spolu čini jedan od preduvjeta za lokaciju određenih industrijskih grana, pogona i poduzeća. Iako je

navedeno u modernim, odnosno naprednim uvjetima poslovanja rijetko kriterij za razvoj industrije, danas ipak na određeni način utječe na proizvodnu strukturu i infrastrukturu.

Značajke biološkog sastava stanovništva u Republici Hrvatskoj odredile su promjene u prirodnom kretanju stanovništva i migraciji, zajedno s ukupnim društvenim i gospodarskim razvojem.

Slika 7. Dobno-spolna struktura Varaždinske županije 2001. godine i 2011. godine



Izvor: Vitez M., 2017., Utjecaj jedinica lokalne i regionalne samouprave na formiranje populacijske politike – primjer Varaždinske županije

Depopulacija je u mnogim dijelovima županije pridonijela veoma nepovoljnom razvoju dobne strukture stanovništva. Analizom dijagrama dobno-spolne strukture stanovništva Varaždinske županije iz 2001. godine i 2011. godine vidljivo je smanjenje mlađih, a povećanje starijih dobnih skupina. Na temelju tog pokazatelja može se prepoznati utjecaj negativnih demografskih trendova.

Dijagram ima oblik urne i 2011. godine se u odnosu na 2001. godinu smanjio, a udio starijih dobnih skupina se povećao. Prema tome, Varaždinsku županiju možemo svrstati u regresivan tip dobno-spolne strukture. Razlog tome može se pronaći u negativnom prirodnom kretanju. Dijagram se širi u području dobnih skupina od 40 do 54 godine, što je rezultat visoke rodosti u sedamdesetim godinama prošlog stoljeća. Godine 2011. u dobnoj skupini od 65 do 69 godina, odnosno među pripadnicima umirovljenog stanovništva, nalazi se stanovništvo rođeno za vrijeme Drugog svjetskog rata. Generacije rođene nakon Drugog svjetskog rata također su promijenile dobne skupine pa je zato dobno-spolna piramida najviše ispupčena u dobnim skupinama od 50 do 64 godine. Te generacije će u bliskoj budućnosti prijeći iz zrele u staru dobnu skupinu, a taj prijelaz će se negativno odraziti na dobnu strukturu stanovništva. Nastavak porasta udjela starog stanovništva i smanjivanje mladog stanovništva mogao bi ostaviti povećane posljedice na buduća demografska kretanja. Takvo kretanje stanovništva dovodi u pitanje buduću gospodarski razvoj, ali i održivost obrazovnog, zdravstvenog i mirovinskog sustava.

Tablica 4. Stanovništvo upravnih gradova i općina Varaždinske županije prema velikim dobnim skupinama i indeksu starosti prema popisu stanovništva 2011. godine

| GRAD/OPĆINA         | VELIKE DOBNE SKUPINE (%) |         |           | INDEKS STAROSTI | TIP STANOVNIŠTVA PREMA STAROSTI |
|---------------------|--------------------------|---------|-----------|-----------------|---------------------------------|
|                     | 0 – 19                   | 20 - 59 | 60 I VIŠE |                 |                                 |
| <b>GRADOVI</b>      |                          |         |           |                 |                                 |
| IVANEC              | 21,5                     | 56,5    | 22        | 102,3           | VRLO DUBOKA STAROST             |
| LEPOGLAVA           | 19,8                     | 60      | 20,3      | 102,8           | VRLO DUBOKA STAROST             |
| LUDBREG             | 21,5                     | 56,1    | 22,4      | 103,9           | VRLO DUBOKA STAROST             |
| NOVI MAROF          | 22,4                     | 56,8    | 20,8      | 93,1            | DUBOKA STAROST                  |
| VARAŽDIN            | 19,3                     | 55,6    | 25,2      | 130,6           | VRLO DUBOKA STAROST             |
| VARAŽDINSKE TOPLICE | 20,5                     | 57,7    | 21,8      | 106,7           | VRLO DUBOKA STAROST             |
| <b>OPĆINE</b>       |                          |         |           |                 |                                 |



|                                 |             |           |             |              |                            |
|---------------------------------|-------------|-----------|-------------|--------------|----------------------------|
| BEDNJA                          | 20,7        | 53,6      | 25,7        | 123,8        | VRLO DUBOKA STAROST        |
| BERETINEC                       | 22,6        | 57,3      | 20,2        | 89,4         | DUBOKA STAROST             |
| BREZNICA                        | 23,4        | 54,9      | 21,7        | 92,6         | DUBOKA STAROST             |
| BREZNIČKI HUM                   | 19,5        | 53,5      | 27          | 138,1        | VRLO DUBOKA STAROST        |
| CESTICA                         | 23          | 55,1      | 21,9        | 95           | DUBOKA STAROST             |
| DONJA VOĆA                      | 22,2        | 55,6      | 22,1        | 99,6         | DUBOKA STAROST             |
| GORNJI KNEGINEC                 | 21,3        | 56,2      | 22,5        | 105,8        | VRLO DUBOKA STAROST        |
| JALŽABET                        | 20,1        | 54,7      | 25,3        | 125,9        | VRLO DUBOKA STAROST        |
| KLENOVNIK                       | 22          | 58,7      | 19,3        | 87,6         | DUBOKA STAROST             |
| LJUBEŠĆICA                      | 22,7        | 56        | 21,3        | 93,6         | DUBOKA STAROST             |
| MALI BUKOVEC                    | 22,6        | 51,4      | 26          | 115,2        | VRLO DUBOKA STAROST        |
| MARTIJANEC                      | 20,7        | 54,5      | 24,8        | 119,7        | VRLO DUBOKA STAROST        |
| MARUŠEVEC                       | 20,3        | 56,4      | 23,2        | 114,1        | VRLO DUBOKA STAROST        |
| PETRIJANEC                      | 26,9        | 53,8      | 19,3        | 71,8         | DUBOKA STAROST             |
| SRAČINEC                        | 23,4        | 57,4      | 19,2        | 82,3         | DUBOKA STAROST             |
| SVETI ĐURĐ                      | 23,5        | 54        | 22,4        | 95,3         | DUBOKA STAROST             |
| SVETI ILIJA                     | 23,2        | 55,5      | 21,4        | 92,4         | DUBOKA STAROST             |
| TRNOVEC<br>BARTOLOVEČKI         | 22,3        | 56,6      | 21,1        | 94,3         | DUBOKA STAROST             |
| VELIKI BUKOVEC                  | 22,5        | 51,7      | 25,8        | 114,5        | VRLO DUBOKA STAROST        |
| VIDOVEC                         | 23,1        | 56,4      | 20,6        | 89           | DUBOKA STAROST             |
| VINICA                          | 21,7        | 56,6      | 21,6        | 99,5         | DUBOKA STAROST             |
| VISOKO                          | 22          | 54,5      | 23,5        | 106,9        | VRLO DUBOKA STAROST        |
| <b>VARAŽDINSKA<br/>ŽUPANIJA</b> | <b>21,2</b> | <b>56</b> | <b>22,8</b> | <b>107,3</b> | <b>VRLO DUBOKA STAROST</b> |

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

U tabličnim podacima je vidljivo stanovništvo Varaždinske županije prema velikim dobnim skupinama i indeksu starosti na temelju zadnjeg popisa stanovništva iz 2011. godine. Možemo iščitati da na prostoru županije mladoj skupini, koja obuhvaća dob od 0 do 19 godina, pripada 21,2% stanovništva. Zreloj skupini u koju spada dob od 20 do 59 godina pripada 56% stanovništva dok na staru dobnu skupinu koja obuhvaća stanovništvo od 60 i više godina otpada 22,8% stanovništva. Indeks starosti Varaždinske županije iznosi 107,3. Iz tablice je vidljivo da je najmanji udio mladog stanovništva dok je udio starog stanovništva premašio kritičnu vrijednost od 12% i nadmašio udio mladog stanovništva za 1,6%. Promatrajući upravne gradove i općine prema dobnom sastavu, odnosno indeksu starosti većim od 55, vidljivo je da su svi zabilježili određeni tip starosti. Jednak broj upravnih gradova i općina, njih 14, je zabilježilo tipove „duboka starost“ i „vrlo duboka starost“. Najniži indeks starosti imaju općine Petrijanec (71,8), Sračinec (82,3) i Klenovnik (87,6) na temelju čega možemo zaključiti da imaju najmanji udio starog stanovništva. Najviši indeks starosti imaju općina Breznički Hum (138,1), grad Varaždin (130,6) i općina Jalžabet (125,9). Usprkos tome što grad Varaždin ima najveći broj stanovnika, indeks upućuje na negativne procese prema

kojemu udio starog stanovništva (25,2%) premašuje udio mladog stanovništva (19,3%). Razlog tome je preseljenje obitelji s djecom u okolne općine čime u gradu ostaje starije stanovništvo. Najmanji udio starog stanovništva imaju općine Sračinec (19,2%), Petrijanec (19,3%) i Klenovnik (19,3%) dok s druge strane najveći udio starog stanovništva imaju općine Breznički Hum (27%), Mali Bukovec (26%) i Veliki Bukovec (25,8%). „Takva 'okrnjenost' dobne strukture stanovništva općina, koje karakterizira duboka i izrazito duboka starost, ima i imat će nepovoljan utjecaj na reprodukciju i uzrokovati daljnju prirodnu depopulaciju. U tim je područjima višegodišnjim negativnim demografskim kretanjima bitno smanjen ukupni ljudski potencijal, čime je postavljena velika prepreka budućemu uravnoteženom gospodarskom i društvenom razvoju.“ (Spevec, 2009)

Slika 8. Dobno-spolna struktura Republike Hrvatske 2001. godine i 2011. godine



Izvor: Stanovništvo prema spolu i dobi; <https://www.dzs.hr/app/rss/piramida-stanovnistva.html>

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine, Republika Hrvatska ima 4.284.889 stanovnika, što je za 3,4 %, odnosno 152.571 stanovnika manje u odnosu na popis iz 2001. godine. Uspoređujući dijagrame, vidljivo je da se udio mladog stanovništva smanjuje (0-19

godina). Godine 2011. dolazi do povećanja udjela starog stanovništva (starijeg od 60 godina). U ukupnom stanovništvu, zrelog stanovništva (20-59 godina) je očekivano najviše. Također, možemo uočiti da je najviše stanovništva u prijelaznim dobnim skupinama 50-54 i 55-59 godina. Te će dobne skupine u bliskoj budućnosti izaći iz radnog kontingenta i prijeći u uzdržavano stanovništvo. Muškaraca je od rođenja pa do 49 godina više u odnosu na žene dok se od 50 godina pa prema sve većoj starosti povećava broj žena. Starenju najviše doprinosi snižavanje fertiliteta, produljenje životnog vijeka i emigracija mladih. Kao posljedica sve manjeg broja mladog stanovništva rasti će ekonomski i socijalni troškovi koje će demografsko starenje potaknuti te će se pogoršati odnos broja umirovljenika i zaposlenih. Starije dobne skupine iziskuju skrb što će dodatno opteretiti fondove socijalne skrbi i zdravstvene zaštite.

Proces starenja stanovništva veoma je aktualan za Republiku Hrvatsku kao niskonatalitetnu državu. „Uzroci intenzivnog starenja naše zemlje isti su kao i za druge razvijene zapadnoeuropske zemlje uz neke posebnosti koje su obilježile razvoj stanovništva Hrvatske i pojačale kako tranziciju u području nataliteta, tako i proces starenja (ratni gubici u Prvom i Drugom svjetskom ratu i u Domovinskom ratu početkom 1990-ih godine, jaki povremeni valovi iseljavanja u inozemstvo koji traju od kraja 19. stoljeća do danas, nepostojanje populacijske politike u prošlim desetljećima).“ (Wertheimer-Baletić, 1999)

Tablica 5. Stanovništvo Republike Hrvatske prema županijama u razdoblju 2001. godine i 2011. godine

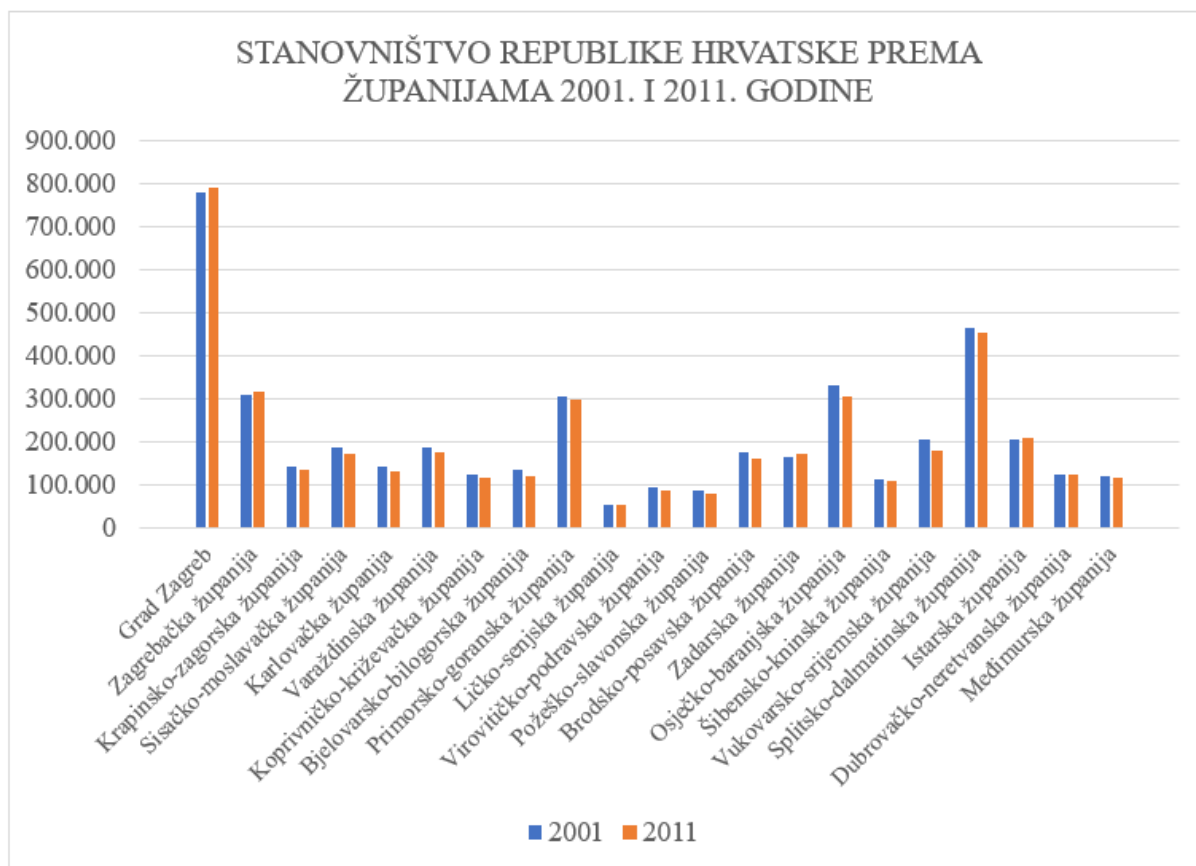
| ŽUPANIJA                        | 2001.   |          |         | 2011.   |          |         |
|---------------------------------|---------|----------|---------|---------|----------|---------|
|                                 | UKUPNO  | MUŠKARCI | ŽENE    | UKUPNO  | MUŠKARCI | ŽENE    |
| Grad Zagreb                     | 779.145 | 363.992  | 415.153 | 790.017 | 369.339  | 420.678 |
| Zagrebačka županija             | 309.696 | 150.081  | 159.615 | 317.606 | 153.850  | 163.756 |
| Krapinsko-zagorska županija     | 142.432 | 69.413   | 73.019  | 132.892 | 64.649   | 68.243  |
| Sisačko-moslavačka županija     | 185.387 | 89.127   | 96.260  | 172.439 | 83.608   | 88.831  |
| Karlovačka županija             | 141.787 | 68.239   | 73.548  | 128.899 | 62.384   | 66.515  |
| Varaždinska županija            | 184.769 | 89.839   | 94.930  | 175.951 | 85.645   | 90.306  |
| Koprivničko-križevačka županija | 124.467 | 60.118   | 64.349  | 115.584 | 55.964   | 59.620  |
| Bjelovarsko-bilogorska županija | 133.084 | 64.375   | 68.709  | 119.764 | 58.133   | 61.631  |
| Primorsko-goranska županija     | 305.505 | 147.215  | 158.290 | 296.195 | 143.085  | 153.110 |
| Ličko-senjska županija          | 53.677  | 26.495   | 27.182  | 50.927  | 25.347   | 25.580  |
| Virovitičko-podravska županija  | 93.389  | 44.846   | 48.543  | 84.836  | 41.017   | 43.819  |
| Požeško-slavonska županija      | 85.831  | 41.398   | 44.433  | 78.034  | 37.847   | 40.187  |
| Brodsko-posavska županija       | 176.765 | 85.787   | 90.978  | 158.575 | 77.115   | 81.460  |
| Zadarska županija               | 162.045 | 79.641   | 82.404  | 170.017 | 83.504   | 86.513  |
| Osječko-baranjska županija      | 330.506 | 158.677  | 171.829 | 305.032 | 146.891  | 158.141 |
| Šibensko-kninska županija       | 112.891 | 54.666   | 58.225  | 109.375 | 53.596   | 55.779  |

|                                 |           |           |           |           |           |           |
|---------------------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| Vukovarsko-srijemska županija   | 204.768   | 98.470    | 106.298   | 179.521   | 86.682    | 92.839    |
| Splitsko-dalmatinska županija   | 463.676   | 226.131   | 237.545   | 454.798   | 221.295   | 233.503   |
| Istarska županija               | 206.344   | 99.969    | 106.375   | 208.055   | 101.162   | 106.893   |
| Dubrovačko-neretvanska županija | 122.870   | 59.378    | 63.492    | 122.568   | 59.621    | 62.947    |
| Međimurska županija             | 118.426   | 58.043    | 60.383    | 113.804   | 55.601    | 58.203    |
| Republika Hrvatska              | 4.437.460 | 2.135.900 | 2.301.560 | 4.284.889 | 2.066.335 | 2.218.554 |

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Prema podacima iz tablice, možemo zaključiti da je naseljenost županija vrlo neravnomjerna, s dominacijom Grada Zagreba koji 2001. godine ima 14,2 puta više stanovnika od najrjeđe naseljene Ličko-senjske županije dok se u 2011. godini taj jaz povećao pa Grad Zagreb ima čak 15,5 puta više stanovnika. Grad Zagreb jedini je iz regije Kontinentalne Hrvatske čiji se udio stanovništva povećao u promatranom razdoblju. Uz Grad Zagreb, još samo Zadarska i Istarska županija bilježe rast u promatranom razdoblju. Ukupan broj stanovnika u Republici Hrvatskoj 2001. godine iznosio je 4.437.460, od čega 2.135.900 muškaraca i 2.301.560 žena. U 2011. godini na razini Republike Hrvatske ima 4.284.889 stanovnika, što je 152.571 stanovnika manje u odnosu na 2001. godinu. Od ukupnog broja stanovnika, broj muškaraca iznosi 2.066.335 dok žena ima 2.218.554. Promatrajući županije vidljivo je da sve bilježe veći broj žena od muškaraca. Što se tiče Varaždinske županije, ukupan broj u promatranom razdoblju smanjio se sa 184.769 stanovnika 2001. godine na 175.951 stanovnika 2011. godine. Žena je 2001. godine bilo 5.091 više od muškaraca dok je 2011. godine bilo 4.661 žena više od muškaraca.

Grafikon 8. Stanovništvo Republike Hrvatske prema županijama u razdoblju 2001. godine i 2011. godine



Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Prema grafikonu Grad Zagreb, zajedno sa Zagrebačkom županijom, broji preko milijun stanovnika. Grad Zagreb i Zagrebačka županije čine 26,26% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. U promatranom razdoblju, sljedeća županija po brojnosti je Splitsko-dalmatinska županija, zatim Osječko-baranjska i Primorsko-goranska županija. Najmanje stanovnika boravi u Ličko-senjskoj županiji, njih tek 53.677 u 2001. godini dok se 2011. godine broj dodatno smanjio na 50.927 stanovnika. Takav nesrazmjer naseljenosti Republike Hrvatske nastao je zbog loših gospodarskih uvjeta za razvoj industrije koja bi potaknula naseljavanje tih područja. Također, prema grafikonu vidljivo je da vrlo malu naseljenost imaju i Požeško-slavonska županija i Virovitičko-podravska županija, koje su poljoprivredna područja. Iz toga se možemo zaključiti kako se radi o iseljavanju mladih ljudi koji se ne bave poljoprivrednim djelatnostima, nego odlaze u gradove koji im pružaju bolje životne uvjete i bolji standard života. Na stanovništvo neke zemlje i na njeno naseljavanje utječu brojni faktori poput gospodarskih, političkih, socijalnih i društvenih čimbenika. Mlado stanovništvo više nije zainteresirano za poljoprivredne djelatnosti pa je zato velika koncentracija mladih ljudi u velikim gradskim središtima poput grada Zagreba, Splita, Osijeka, Rijeke, Varaždina, Pule, Siska, Zadra, Dubrovnika. To su neki od gradova s razvijenom industrijom ili turističkim

djelatnostima, a prema kojima gravitira stanovništvo s obzirom na to da nude bolje životne uvjete.

#### 6.4.        **Obrazovna struktura**

Kako se društvo razvija tako dolazi do promjena u ekonomskoj strukturi stanovništva, ali i u obrazovnoj strukturi stanovništva, a razlog tome su različite potrebe rada. Razvojem društvene i tehničke podjele rada, kao i s preobrazbom agrarnog društva u industrijsko, radikalno se mijenjaju uvjeti života i povećavaju zahtjevi u pogledu razine obrazovanja stanovništva. Rasprostranjenost školstva i obuhvaćenost stanovništva školovanjem izravno utječe na prebačaj stanovnika iz poljoprivrednih u nepoljoprivredne djelatnosti. Na taj način obrazovanje djeluje na promjene u profesionalnoj strukturi stanovništva u smjeru povećanja broja stanovnika u nepoljoprivrednim zanimanjima. Diverzifikacija društvene podjele rada, odnosno specijalizacija zanimanja, temelji se na promjeni strukture radne snage prema obrazovanju. S napretkom tehnologije konstantno se zahtjeva viša razina obrazovanja radnika, odnosno viša stručna sprema. U skladu s time, obrazovanje je pretpostavka i posljedica promjena u strukturi stanovništva prema aktivnosti, djelatnosti i zanimanju koje nastaju usporedno s gospodarskim razvojem zemlje.

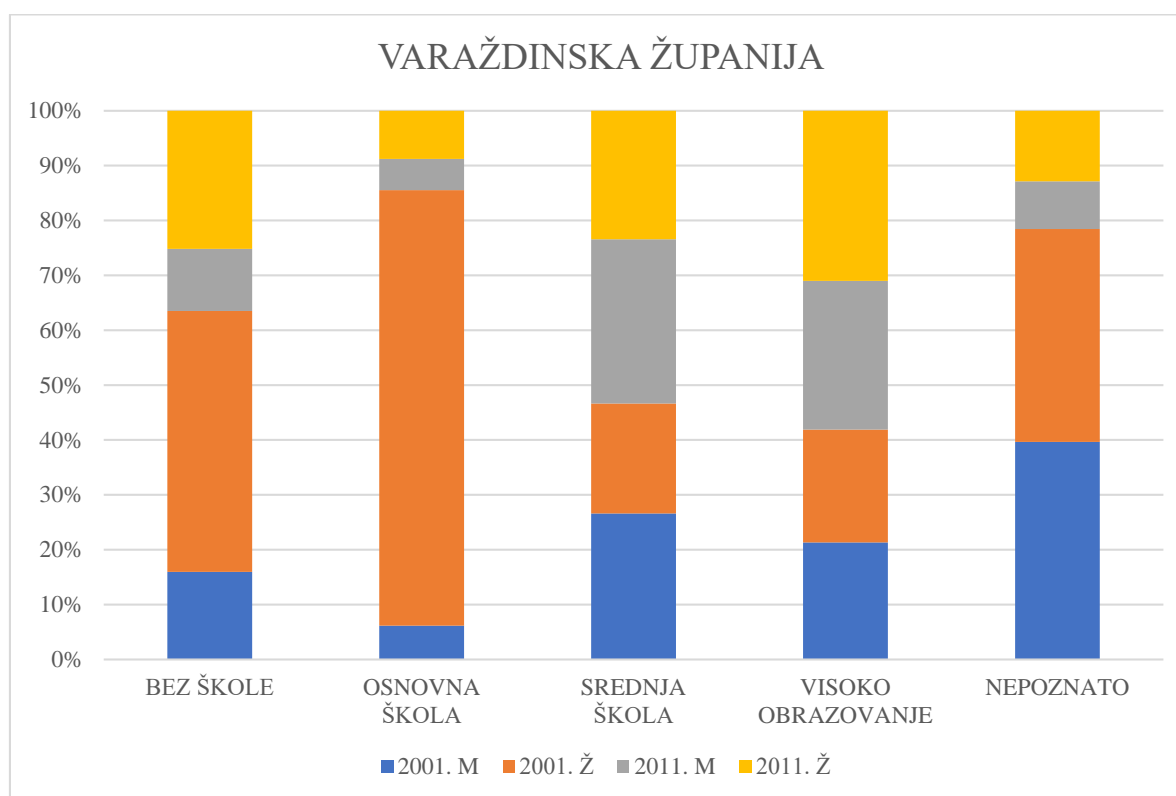
Tablica 6. Stanovništvo Varaždinske županije i Republike Hrvatske staro 15 i više godina prema najvišem završenom stupnju obrazovanja 2001. godine i 2011. godine

| ŽUPANIJA / DRŽAVA    | GODINA | SPOL | UKUPNO  | BEZ ŠKOLE | OSNOVNA ŠKOLA | SREDNJA ŠKOLA | VISOKO OBRAZOVANJE | NEPOZNATO |
|----------------------|--------|------|---------|-----------|---------------|---------------|--------------------|-----------|
| VARAŽDINSKA ŽUPANIJA | 2001.  | M    | 63.377  | 577       | 16.357        | 39.609        | 6.510              | 324       |
|                      |        | Ž    | 248.721 | 1.719     | 210.550       | 29.854        | 6.281              | 317       |

|                    |       |   |           |        |         |           |         |        |
|--------------------|-------|---|-----------|--------|---------|-----------|---------|--------|
|                    | 2011. | M | 68.397    | 409    | 15.120  | 44.524    | 8.273   | 71     |
|                    |       | Ž | 68.672    | 910    | 23.298  | 34.890    | 9.469   | 105    |
| REPUBLIKA HRVATSKA | 2001. | M | 1.564.951 | 21.207 | 341.558 | 955.587   | 234.302 | 12.297 |
|                    |       | Ž | 1.549.793 | 84.125 | 459.610 | 777.611   | 216.029 | 12.418 |
|                    | 2011. | M | 1.924.559 | 12.664 | 315.683 | 1.038.800 | 554.844 | 2.568  |
|                    |       | Ž | 2.019.268 | 49.428 | 457.806 | 873.015   | 635.622 | 3.397  |

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Grafikon 9. Struktura stanovništva Varaždinske županije prema najvišem stupnju završenog obrazovanja 2001. godine i 2011. godine



Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Prema podacima iz Tablice 6. koja prikazuje stanovništvo u dobi od 15 i više godina prema najvišem završenom stupnju obrazovanja, prema popisima stanovništva iz 2001. godine i 2011. godine, vidljivo je da u Varaždinskoj županiji prevladava stanovništvo sa završenom srednjom školom. Isto vrijedi i za prostor Republike Hrvatske. Zabrinjavajući je podatak da je 2001. godine na području Republike Hrvatske čak 105.332 stanovnika bilo bez škole. U 2011. godini broj neobrazovanih smanjio se na 62.092 stanovnika, od čega je skoro 4 puta više

neobrazovanih žena od muškaraca. Taj podatak ukazuje na neravnopravan i diskriminirajući položaj žena. Također, ukazuje i na postojanje sredina u kojima stanovništvo ne može biti nositelj razvoja zbog nepismenosti i neobrazovanosti.

U Varaždinskoj županiji 2001. godine, udio visokoobrazovanih je oko dva i pol puta veći od udjela stanovništva sa završenom osnovnom školom. U 2011. godini vidljiv je mnogo veći jaz između stanovništva sa samo osnovnom školom i visokoobrazovanog stanovništva. Razlog zbog kojeg je udio visokoobrazovanih veći od onih sa samo završenom osnovnom školom nalazi se u činjenici da je grad Varaždin postao i sveučilišno središte s obzirom na to da svaki razvijeni gospodarski centar ima veliku potražnju za visokoobrazovanim kadrom. Uspoređujući broj visokoobrazovanih muškaraca i žena, Varaždinska županija 2001. godine ima 229 visokoobrazovanih muškarca više nego žena. U 2011. godini situacija se mijenja pa županija broji 1.196 visokoobrazovanih žena više u odnosu na muškarce. U Republici Hrvatskoj 2011. godine ima 740.135 visokoobrazovanih stanovnika više u odnosu na 2001. godinu. Također, čak je 80.780 visokoobrazovanih žena više u odnosu na muškarce, što nije bio slučaj 2001. godine kada je broj visokoobrazovanih muškaraca premašivao broj žena.

Visokoobrazovana radna snaga nositelj je inovacija, napretka i poduzetništva u svakoj populaciji. Obrazovna struktura u ukupnom društvenom razvoju nositelj je velike uloge i važnosti i prema tome je potrebno planiranje raspodjele obrazovnog potencijala prema potrebama tržišta. „Stanovništvo neke zemlje jest nositelj proizvodnog, odnosno privrednog procesa, te je u tom kontekstu potrebno razmatrati i osnovna demografska obilježja. Planiranje ukupnih razvojnih poduzetničkih, ekonomskih, obrazovnih, socijalnih i ostalih aktivnosti ne može zaobići postojeću demografsku strukturu stanovništva Republike Hrvatske po različitim osnovama, te se isto tako demografija u javnom djelovanju ne može svrstati u samo jedan okvir.“ (Wertheimer-Baletić, 1999) Kako bi se osigurao ukupan i demografski opstanak Republike Hrvatske potrebno je provoditi demografske analize koje su neizostavan i sastavni dio u kontekstu planiranja radne snage, obrazovnih potreba, strateškog odlučivanja, mirovinske izdrživosti i slično.

Tablica 7. Udio nepismenog stanovništva starijeg od 10 godina Varaždinske županije i Republike Hrvatske 2001. godine i 2011. godine

| ŽUPANIJA / DRŽAVA    | SPOL | 2001.  |           |     | 2011.  |           |     |
|----------------------|------|--------|-----------|-----|--------|-----------|-----|
|                      |      | UKUPNO | NEPISMENO | %   | UKUPNO | NEPISMENO | %   |
| VARAŽDINSKA ŽUPANIJA | M    | 79.435 | 465       | 0,6 | 76.879 | 289       | 0,4 |
|                      | Ž    | 84.959 | 1.250     | 1,5 | 81.771 | 534       | 0,7 |



|                       |        |           |        |     |           |        |     |
|-----------------------|--------|-----------|--------|-----|-----------|--------|-----|
|                       | UKUPNO | 164.394   | 1.715  | 1   | 158.650   | 823    | 0,5 |
| REPUBLIKA<br>HRVATSKA | M      | 1.886.908 | 12.693 | 0,7 | 1.852.243 | 6.735  | 0,4 |
|                       | Ž      | 2.064.502 | 12.693 | 0,6 | 2.015.620 | 25.567 | 1,3 |
|                       | UKUPNO | 3.951.410 | 69.777 | 1,8 | 3.867.863 | 32.302 | 0,8 |

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Udio nepismenih u ukupnom sastavu stanovništva Varaždinske županije koje je staro 10 i više godina 2001. godine iznosio je 1 %, odnosno 1.715 stanovnika. U 2011. godini ta brojka se prepolovljuje na 534 stanovnika, odnosno udio nepismenih u ukupnom sastavu stanovništva iznosi 0,5%. Godine 2001. bilo je 785 nepismenih žena više u odnosu na muškarce. Godine 2011. udio nepismenih žena još je uvijek veći od muškaraca, no ukupni broj nepismenih u županiji smanjuje se za 892 stanovnika. „Najveći udio nepismenog stanovništva je ostarjela populacija koja živi u ruralnim i nerazvijenim sredinama koja zbog nepovoljne gospodarske situacije i siromaštva nije pohađala školu.“ (Spevec, 2011) Županijski udio manji je od državnog i iznosi 0,8 %, odnosno 32.302 osobe. Na području države, broj nepismenih također je smanjen u odnosu na prethodni popis.

## 7. STRUKTURA GOSPODARSTVA VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

Struktura gospodarstva određenog prostora uvjetovana je prirodnim i društvenim čimbenicima, s naglašenom ulogom koja se odnosi na potencijal ljudskih resursa.

U gospodarskom životu nekog područja stanovništvo ima ulogu od velikog značaja. Popisi stanovništva provode se kako bi se dobio uvid u ekonomsko-socijalnu strukturu stanovništva. Pod ekonomsko-socijalnom strukturom stanovništva podrazumijeva se struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti, djelatnosti, zanimanju, položaju u zanimanju, obrazovna struktura stanovništva, sektor vlasništva, obilježje naselja, obilježje kućanstva prema izvorima i veličini prihoda i slično. Polaznu osnovu za proučavanje ekonomsko-socijalne strukture stanovništva čini ekonomska struktura aktivnog stanovništva, odnosno radna snaga. To proizlazi iz činjenice da se ekonomska struktura ukupnog stanovništva formira preko ekonomske strukture aktivnog stanovništva jer su neaktivne osobe ovisne i uzdržavane od aktivnih članova njihove obitelji ili kućanstva. (Wertheimer-Baletić, 1999)

### **7.1. Stanovništvo prema ekonomskoj aktivnosti**

Stanovništvo je prema ekonomskoj aktivnosti dio ekonomske strukture stanovništva. Ona se definira putem osnovnih ekonomskih obilježja, na temelju kojih možemo analizirati ekonomsku strukturu stanovništva. „Ekonomska struktura stanovništva u svim svojim aspektima omogućuje način na koji stanovništvo preko svog ekonomski aktivnog dijela sudjeluje u ukupnom procesu proizvodnje i potrošnje i kako se promjene u strukturi proizvodnje i oblicima privređivanja odražavaju na ukupni i strukturni razvoj stanovništva (prirodno kretanje, migracija i promjene struktura).“ (Wertheimer-Baletić, 1999)

„Kontinuirani proces prijelaza radne snage iz pojedinih djelatnosti, grana i zanimanja u druge, izraz je ne samo preraspodjele radne snage razmjerno promjenama u strukturi potražnje, već implicira duboke društvene promjene i proces stalne socijalne pokretljivosti stanovništva na jednom području.“ (Wertheimer-Baletić, 1999). Položaj po zanimanju, socijalni i ekonomski status te socijalnu strukturu društva mijenja ona radna snaga koja se kreće iz jednostavnih, odnosno poljoprivrednih zanimanja, u složenija zanimanja koja zahtijevaju duži rok obrazovanja, odnosno u nepoljoprivredna zanimanja. Položaj u zanimanju predstavlja svojstvo u kojemu jedna ekonomski aktivna osoba obavlja svoje zanimanje.

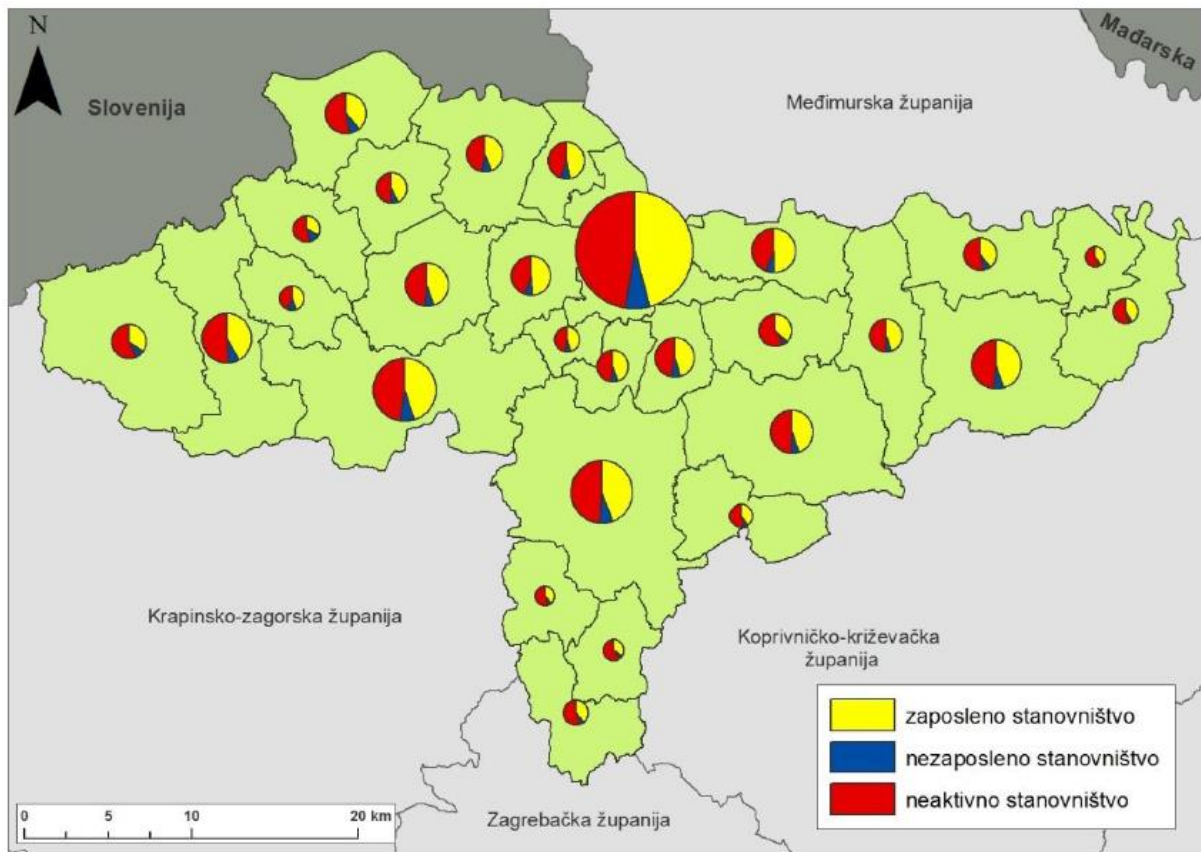
Pod ekonomskom strukturom stanovništva smatra se zastupljenost osnovnih ekonomskih aktivnosti koje su svrstane u određene sektore. Pod standardnom analizom ekonomske strukture stanovništva podrazumijeva se pregled podataka za radno aktivno stanovništvo s

obzirom na to da je ono nositelj proizvodnih i uslužnih procesa. U analitički okvir također ulazi i radno sposobno stanovništvo koje trenutno nije dio tih procesa, odnosno nije aktivno, ali predstavlja radni potencijal i ulazi u kontingent radne snage. Buduće ekonomske strategije, programi i projekti moraju se postavljati prema tim osnovnim parametrima, odnosno udjelima radno sposobnog, radno aktivnog i uzdržavanog stanovništva. Struktura stanovništva prema ekonomskim djelatnostima uvelike ovisi i o trenutnoj raspodjeli 'demografskih snaga' (dobna struktura ukupne populacije iz koje derivira ukupan radni kontingent i uzdržavani kontingent), a svako planiranje ekonomskih procesa o kretanju dominantnih demografskih trendova.

Za proučavanje ekonomske strukture stanovništva važno je definirati pojam aktivnog stanovništva. Pod pojmom aktivno stanovništvo podrazumijeva se plaćeni radnik, dakle ekonomski aktivna osoba koja obavlja određeno plaćeno zanimanje. Prema toj definiciji, u aktivno stanovništvo spadaju i osobe koje privremeno ne obavljaju zanimanje iz nekog razloga, kao i članovi obitelji koji pomažu 'starješini' u obavljanju njegovog zanimanja. Također, potrebno je definirati i pojam radne snage s obzirom na to da se u suvremenim demografskim istraživanjima koristi upravo ta definicija ekonomski aktivnog stanovništva. U radnu snagu spadaju ekonomski aktivne osobe koje obavljaju određeno zanimanje zbog stjecanja sredstava za život. Prema tome, u radnu snagu ubrajaju se zaposlene, ali i nezaposlene osobe utvrđene popisom, u određenom razdoblju. Pod zaposlene osobe spadaju svi članovi obitelji koji obavljaju posao ili su zaposleni na vrijeme određenog razdoblja. Pod nezaposlene osobe spadaju one osobe koje ne rade ili traže posao za plaću ili profit u određenom razdoblju koje je utvrđeno popisom. (Komušanac, 2017)

### **7.1.1. Kretanje zaposlenih i nezaposlenih u Varaždinskoj županiji**

Slika 9. Zaposleno, nezaposleno i neaktivno stanovništvo upravnih gradova i općina Varaždinske županije 2011. godine



Izvor: Vitez M., 2017., Utjecaj jedinica lokalne i regionalne samouprave na formiranje populacijske politike – primjer Varaždinske županije

Prema popisu stanovništva 2011. godine, Varaždinska županija ima ukupno 175.951 stanovnika, od čega je radno sposobnih njih 119.212, odnosno 67,8%. Radno sposobno stanovništvo čini aktivno stanovništvo (50,9%) i dio neaktivnog stanovništva (49,1%). Od ukupno 50,9% aktivnog stanovništva, 44% je zaposlenih i 6,9% nezaposlenih.

Kada se promatraju gradovi i općine, ukupno ih je 15 imalo više aktivnih stanovnika od neaktivnih. Tu spadaju svi gradovi i većinom općine u okolini Varaždina. Općine Vidovec, Sračinec i Trnovec Bartolovečki imaju više zaposlenog stanovništva u odnosu na neaktivno stanovništvo s obzirom na to da se nalaze u bliskoj okolini Varaždina, pod čijim su jakim utjecajem. U općini Vidovec postoji veća stopa stanovništva zaposlenog u poljoprivredi, dok se u Trnovcu Bartolovečkom smjestila Slobodna zona Varaždin, koja je otvorila nova radna mjesta za tamošnje stanovništvo. Najviše neaktivnog stanovništva u odnosu na zaposleno imaju općine Visoko, Bednja i Donja Voća. To su rubne općine županije koje su slabo gospodarski razvijene i koje imaju sve veći broj starijeg stanovništva.

Hrvatska je podosta neravnomjerno naseljena zemlja - čak 14 županija imalo je manji udio u stanovništvu nego u površini države, osim Zagrebačke, Krapinsko-zagorske, Varaždinske, Primorsko-goranske, Splitsko-dalmatinske i Istarske županije, te Grada Zagreba. Te su županije imale veće udjele u stanovništvu nego u površini. „Raspored zaposlenosti, odnosno radnih mjesta još je neravnomjerniji od naseljenosti. Veće udjele u broju zaposlenih nego u površini Hrvatske imaju Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Primorsko-goranska, Splitsko-dalmatinska, Istarska, Međimurska županija i Grad Zagreb. Gotovo 30% radnih mjesta u pravnim osobama Hrvatske koncentrirano je u Gradu Zagrebu. Ako se usporede udjeli županija u zaposlenosti i stanovništvu Hrvatske, tek se pet županija ističe većim udjelima u broju zaposlenih nego u broju stanovnika – Varaždinska, Primorsko-goranska, Istarska, Međimurska i Grad Zagreb. Posrijedi su županije koje su se ekonomski brže razvijale ostvarivši snažnije veze s razvijenim regijama u Europi“ (Sić, 2003.).

Podaci koje je objavila FINA govore da je u Varaždinskoj županiji u 2019. godini, prema obrađenim godišnjim financijskim izvještajima za statističke i druge potrebe, sjedište imalo 4.150 poduzetnika, kod kojih je bilo 43.696 zaposlenih, što je u odnosu na prethodnu godinu povećanje broja zaposlenih za 1.542 ili 3,7%. Ostvareni su ukupni prihodi u iznosu od 27,9 milijardi kuna (6,4% više u odnosu na 2018.), ukupni rashodi od 26,6 milijardi kuna (5,2% više u odnosu na 2018.), neto dobit razdoblja od 1,1 milijarde kuna (što je 47,8% više u odnosu sa 2018.). Tradicionalno najveći udio u zaposlenosti ima prerađivačka industrija (51,1%), slijedi trgovina na veliko i malo (11,9%), građevinarstvo (10,0%).

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) - Regionalni ured Varaždin, na području Varaždinske županije u 2019. godini evidentirano je prosječno mjesečno 2.542 nezaposlene osobe što je za 18% manje u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Stopa nezaposlenosti u lipnju 2019. godine bila je 3,7%, dok je za isto razdoblje 2020. iznosila 4,5% što je apsolutno gledano povećanje za 613 nezaposlenih osoba u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Promatrajući Tablicu 8 koja prikazuje broj zaposlenih, ukupne prihode i rashode, te neto poslovni rezultat prema veličini poduzeća, vidljiv je veći broj zaposlenih u 2019. godini u odnosu na 2018. godinu kod skupine mikro, malih i srednjih poduzetnika, a samo veliki poduzetnici bilježe smanjenje od 3,3%. Kod mikro poduzetnika broj zaposlenih povećan je za 15,8 % tako da je kod 3.582 mikro poduzetnika u 2019. godini bilo 9.915 zaposlenih (8.559 u 2018. godini). Broj zaposlenih kod malih poduzetnika povećan je za 5,0 % tako da je kod 479

malih poduzetnika u 2019. godini bilo 12.273 zaposlenih (11.684 u 2018. godini). Kod poduzetnika srednje veličine broj zaposlenih u 2019. veći je za 0,2 %, a to je nominalno 16 zaposlenih. Kod velikih poduzetnika broj zaposlenih smanjio se za 3,3 % i u 2019. godini zabilježili su 12.155 zaposlenih.<sup>3</sup>

Tablica 8. Broj zaposlenih, ukupni prihodi i rashodi te neto poslovni rezultat prema veličini poduzeća Varaždinske županije

| Opis                      | Mikro  |         |       | Mali    |         |        | Srednji |           |       | Veliki  |         |       |
|---------------------------|--------|---------|-------|---------|---------|--------|---------|-----------|-------|---------|---------|-------|
|                           | 2018.  | 2019.   | Index | 2018.   | 2019.   | Indeks | 2018.   | 2019.     | Index | 2018.   | 2019.   | Index |
| Broj poduzetnika          |        | 3.582   |       |         | 479     |        |         | 68        |       |         | 21      |       |
| Broj zaposlenih           | 8.559  | 9.915   | 115,8 | 11.684  | 12.273  | 105,0  | 9.337   | 9.353     | 100,2 | 12.574  | 12.155  | 96,7  |
| Ukupni prihodi            | 2.827  | 3.675   | 130,0 | 6.764   | 7.286   | 107,7  | 5.817   | 5.743.945 | 98,7  | 10.767  | 11.155  | 103,6 |
| Ukupni rashodi            | 2.715  | 3.443   | 126,8 | 6.404   | 6.851   | 107,0  | 5.526   | 5.452.086 | 98,7  | 10.634  | 10.841  | 101,9 |
| Neto financijski rezultat | 77.592 | 182.951 | 235,8 | 281.440 | 355.541 | 126,3  | 247.589 | 248.357   | 100,3 | 105.703 | 266.060 | 251,7 |

Izvor: Fina, Registar godišnjih financijskih izvještaja

Prema ostvarenim pokazateljima poslovanja, poduzetnici Varaždinske županije u odnosu na poduzetnike iz drugih županija, najbolje su rangirani prema ostvarenoj neto dobiti (4. mjesto), po broju zaposlenih (6. mjesto) te su 7. po rangu u kategoriji ukupnog prihoda.

Tablica 9. Rang lista županija prema ukupnom prihodu, neto dobiti/gubitku, broju poduzetnika i broju zaposlenih

| Naziv županije       | Rang po ukupnom prihodu | Rang po neto dobiti/gubitku | Rang po broju poduzetnika | Rang po broju zaposlenih |
|----------------------|-------------------------|-----------------------------|---------------------------|--------------------------|
| Grad Zagreb          | 1                       | 1                           | 1                         | 1                        |
| Zagrebačka           | 2                       | 2                           | 5                         | 4                        |
| Splitsko-dalmatinska | 3                       | 6                           | 2                         | 2                        |
| Primorsko-goranska   | 4                       | 5                           | 4                         | 3                        |

<sup>3</sup> Informacija o stanju gospodarstva Varaždinske županije za 2019. i prvo polugodište 2020. godine: [Rezultati poslovanja poduzetnika Varaždinske županije u 2019. g.](#) 28.06.2021.

|                        |    |    |    |    |
|------------------------|----|----|----|----|
| Istarska               | 5  | 3  | 3  | 5  |
| Osječko-baranjska      | 6  | 12 | 6  | 7  |
| Varaždinska            | 7  | 4  | 9  | 6  |
| Vukovarsko-srijemska   | 8  | 11 | 16 | 12 |
| Međimurska             | 9  | 9  | 10 | 8  |
| Zadarska               | 10 | 7  | 7  | 9  |
| Krapinsko-zagorska     | 11 | 10 | 12 | 11 |
| Dubrovačko-neretvanska | 12 | 8  | 8  | 10 |
| Koprivničko-križevačka | 13 | 13 | 18 | 15 |
| Sisačko-moslavačka     | 14 | 15 | 14 | 14 |
| Brodsko-posavska       | 15 | 16 | 17 | 13 |
| Karlovačka             | 16 | 14 | 13 | 16 |
| Šibensko-kninska       | 17 | 17 | 11 | 21 |
| Bjelovarsko-bilogorska | 18 | 20 | 15 | 21 |
| Virovitičko-podravska  | 19 | 19 | 19 | 21 |
| Požeško-slavonska      | 20 | 18 | 20 | 21 |
| Ličko-senjska          | 21 | 21 | 21 | 21 |

Izvor: Fina, Registar godišnjih financijskih izvještaja

S obzirom na zauzeta mjesta u tablici, Varaždinska županija potvrđuje titulu najkonkurentnije županije u Hrvatskoj, dobivenu 2010. godine. Od tada neprekidno zauzima najviša mjesta na toj laskavoj rang-listi. Županijsku komoru Varaždin prepoznao je i poslovni i javni sektor kao inicijatora i kreatora uspješnog „varaždinskog recepta“ za privlačenje ulagača i gospodarski razvoj. Osnovna je djelatnost kreiranje investicijskog okruženja, najprije za domaće, a zatim i za strane investitore.<sup>4</sup>

## 7.2. Gospodarski razvoj Varaždinske županije

Nositelji gospodarskog razvoja i najznačajnijih industrijskih kapaciteta u županiji su gradovi Varaždin, Ludbreg, Lepoglava, Ivanec, Novi Marof i Varaždinske Toplice. Njihov razmještaj u prostoru je povoljan i pruža mogućnost uravnoteženog razvoja cjelokupnog prostora Varaždinske županije.

Počeci industrijskog razvoja ovog područja datiraju od kraja prošlog stoljeća. Nastajanje industrije na području Varaždinske županije temeljilo se s jedne strane na jeftinoj radnoj

<sup>4</sup> HGK – Županijska komora Varaždin, <https://www.hgk.hr/>, 28.06.2021.

snazi, a s druge strane na iskorištavanju prirodnih resursa područja (ugljen, glina, drvo i kamen). U Varaždinu kao glavnom urbanom centru postupno se razvijala tekstilna industrija, prehrambena industrija, industrija građevnog materijala i drvna industrija. Na nalazištima ugljena razvilo se rudarstvo, a na nalazištima ostalih sirovina industrija građevnog materijala. Takva struktura i razmještaj industrije ostala je gotovo nepromijenjena neposredno do vremena nakon Drugog svjetskog rata. Nakon Drugog svjetskog rata uspostavljen je privredni sustav i politika razvitka na dominantnoj ulozi društvenog vlasništva. Tada se, uz tradicionalne djelatnosti, razvijaju i ostale djelatnosti poput metaloprerađivačke industrije, elektroindustrije, kemijske industrije i industrije papira pa je oko 1965. godine u industriji Varaždinske županije bilo zastupljeno desetak industrijskih grana. U razdoblju 1960-ih i 1970-ih godina, najviše se povećavalo učešće metaloprerađivačke industrije, prehrambene industrije, drvne industrije, industrije kože i obuće dok je smanjen udio tekstilne industrije. Učešće industrije ovog područja konstantno se povećavalo u ukupnoj industriji Republike Hrvatske te je krajem 1970-ih godina razvijenost industrije ovog područja bila iznad prosjeka ukupne razvijenosti industrije Republike Hrvatske. Tijekom sedamdesetih godina koje su bile obilježene znatnim promjenama u svjetskom gospodarstvu, taj je relativno dinamičan razvoj gospodarstva održavan rastućim zaduživanjem u inozemstvu. Izbijanje krize dugova početkom 1980-ih godina iznijelo je na vidjelo nemogućnost razvoja zasnovanog na neefikasnom korištenju inozemnog kapitala pa je cijelo desetljeće gospodarskog života u Republici Hrvatskoj obilježeno stagnacijom proizvodnje, općim zastojem u razvoju i padom standarda stanovništva. Na području Varaždinske županije to se razdoblje odrazilo još i više upravo zbog postojanja radno intenzivne, niskoakumulativne i pretežito izvozno orijentirane strukture gospodarstva.

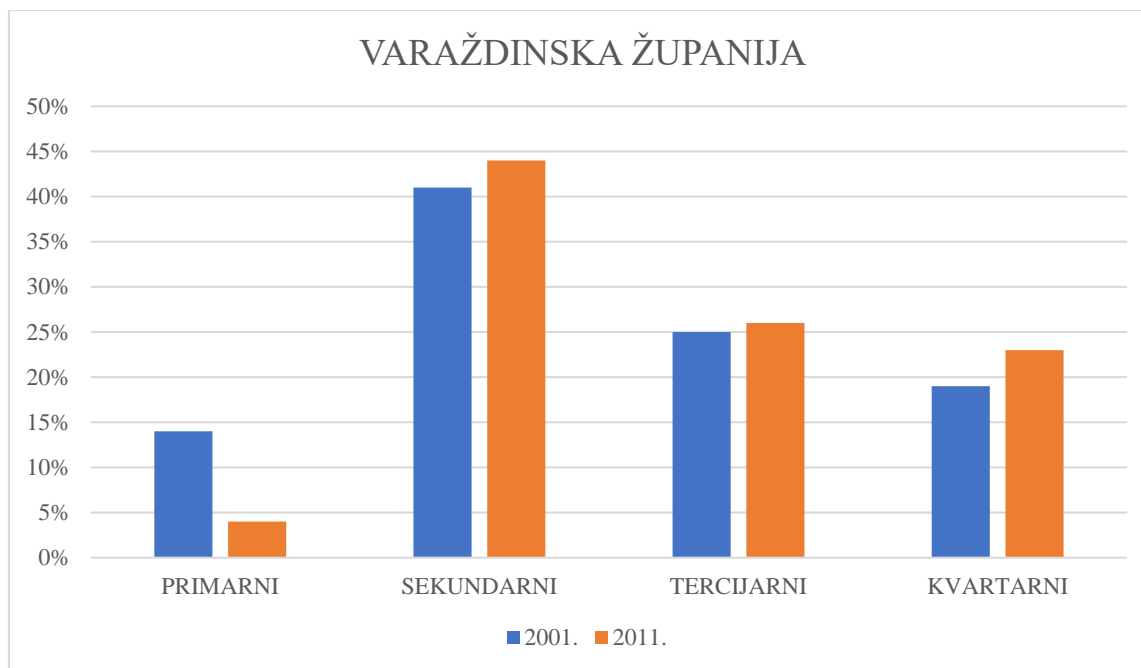
Na području županije tekstilna industrija je najzastupljenija industrijska grana, a glavni kapaciteti koncentrirani su u Varaždinu. U značajnije industrije ubraja se i prehrambena industrija koju čine različite grane poput proizvodnje kruha i peciva, prerade voća i povrća, klanja stoke, prerade mesa, proizvodnje stočne hrane, prerade mlijeka, prerade biljnih ulja i slično. Razvoj ove industrije omogućen je kroz stalno osuvremenjivanje postojećih i izgradnjom novih proizvodnih kapaciteta, visokim stupnjem specijalizacije proizvodnje i ostvarenjem značajnih integracija koje su omogućile proširenje tržišta. Kapaciteti prehrambene industrije nalaze se uglavnom u većim mjestima, odnosno bivšim općinskim središtima. U tradicionalne djelatnosti na području županije spada i drvna industrija. U



strukturi kapaciteta i proizvodnje prevladava proizvodnja finalnih proizvoda od drveta. Takva razvojna orijentacija rezultat je nedovoljnih količina drvne mase na vlastitom području, zbog čega se sirovina u obliku proizvoda primarne prerade drveta dopremala s drugih područja. Najrazvijenija grupacija je proizvodnja namještaja, a slijedi proizvodnja predmeta od pruća, rezana građa, drvena galanterija i građevni elementi. Industrija kože i obuće razvila se uglavnom iz zanatstva i dugo je vremena stagnirala na niskoj razini razvijenosti. Uzrok tome možemo pronaći u nedovoljnoj i neadekvatnoj tehničkoj opremljenosti proizvodnih kapaciteta, zastarjelim proizvodnim programima i nekonkurentnosti na tržištu. Tijekom 1970-ih godina tekstilna industrija počinje ubrzaniji razvoj što je rezultat određenih rekonstrukcija i osuvremenjivanja kapaciteta i povezivanja s razvijenim industrijama izvan varaždinskoga područja. Proizvodnim programima obuhvaćena je proizvodnja krupne kože te kožne obuće i galanterije. (Analize stanja gospodarstva Županije varaždinske s prijedlogom mjera i aktivnosti za brži gospodarski razvoj, 1996).

Krajem 20., i početkom 21. stoljeća poduzeća iz niskoakumulativne i radno intenzivne industrije (prije svega Varteks, Vis – Varaždin, Mundus, i dr.) na području Varaždinske županije zbog gubitka tržišta bivše Jugoslavije, zaostajanja u tehnološkom razvoju, slabosti u postupku privatizacije i pretvorbe ulaze u ozbiljne poslovne krize i stečaj koji rezultiraju gubitkom velikog broja radnih mjesta što se reflektira i na stagnaciju u gospodarskom razvoju županije te odlazak mladih u inozemstvo u potrazi za poslom. Posljednje desetljeće županiji donosi ponovni rast i razvoj industrije, prije svega izvozno orijentirane, čemu doprinosi i otvaranje poslovnih zona, školovanje visoko obrazovanih stručnjaka na Sveučilištu Sjever, što jamči nova zapošljavanja i ostanak mladih ljudi.

Grafikon 9. Struktura zaposlenih Varaždinske županije prema sektorima djelatnosti 2001. godine i 2011. godine



Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske

Na temelju grafikona koji prikazuje strukturu zaposlenih u Varaždinskoj županiji prema sektorima djelatnosti, u 2011. godini najviše je zaposlenih u sekundarnim djelatnostima, čak 44,7 %. Slijedi tercijarni sektor s 27,9 % zaposlenih, zatim kvartarni sektor s 23,2 % i na kraju, najmanji broj zaposlenih je u primarnom sektoru, tek 4,2 %. Promatrajući primarni sektor, 2011. godine vidljiv je popriličan pad unutar tog sektora u odnosu na 2001. godinu. Razlozi ovakve preraspodjele unutar sektora su značajne promjene u gospodarstvu Varaždinske županije. Bez obzira što je prerađivačka industrija najviše zastupljena, u županiji brojimo sve više pogona nove industrije poput logistike, biotehnologije, proizvodnje opreme za sektor obnovljivih izvora energije i slično. Također, Varaždinska županija bilježi sve jači trend razvijanja i otvaranja novih poduzetničkih, industrijskih i gospodarskih zona poput onih u Gornjem Knegincu, Jalžabetu i Trnovcu Bartolovečkom. Razlozi privlačenja investitora i razvoja županije su povoljni geografski smještaj, školovana radna snaga, konkurentna cijena rada u odnosu na Austriju, Sloveniju, Italiju, dobro razvijena infrastruktura, blizina autoceste i jeftinija zemljišta za gradnju novih poslovnih objekata.

Temelj gospodarstva Varaždinske županije čini prerađivačka industrija koja ostvaruje 54% ukupnog prihoda županije i posjeduje veliki potencijal rasta izvoza s rezultatom koji se ogleda u mnogobrojnim međunarodno konkurentnim tvrtkama, uspješnim malim i srednjim

poduzećima, kao i brojnim stranim ulagačima koji su prepoznali prednosti i uspješnost ovog prostora. Što se tiče prerađivačke industrije, najviše je razvijena prerada mlijeka, proizvodnja mliječnih proizvoda i pića, mesna industrija, proizvodnja za automobilsku industriju, proizvodnja kožne obuće i galanterije, proizvodnja ženske i muške konfekcije, tkanina i drugih tekstilnih proizvoda, metalna industrija, kemijska, farmaceutska, industrija gume i plastike, proizvodnja opreme za sektor obnovljivih izvora energije, proizvodnja kvalitetnog drvenog namještaja i drugih proizvoda od drva. Od 2000. godine izvoz Varaždinske županije povećan je čak 3,7 puta. U 2015. godini prelazi granicu od 8 milijardi kuna, što Varaždinskoj županiji daje atribut 'najizvoznije' županije na koju otpada 7% ukupnog hrvatskog izvoza.<sup>5</sup>

„Varaždinska županija u 2010. godini je po broju zaposlenih u gospodarstvu na 7. mjestu, po ostvarenom ukupnom prihodu na 7. mjestu, po ostvarenom izvozu na 4. mjestu, po ostvarenom uvozu na 6. mjestu, po ostvarenim investicijama na 6. mjestu, a po visini prosječne mjesečne neto plaće na 15. mjestu“ (Regionalni industrijski sindikat, 2010.).

## **8. ISTRAŽIVANJE**

---

<sup>5</sup>HGK – Županijska komora Varaždin, <https://www.hgk.hr/>, 15.3.2021.

## 8.1. Kvantitativna analiza podataka

U daljnjem dijelu rada prikazani su kvantitativni podatci dobiveni provođenjem anekete. Anketom smo nastojali utvrditi kako se gubitak stanovništva kroz pad prirodnog prirasta i iseljavanje reflektirao na radnu snagu i potražnju u poduzećima na području Varaždinske županije. Analiziralo se po kojem pravnom obliku djeluju ispitane organizacije i u kojem su odnosu s radno aktivnim stanovništvom. Podatci u uzroku važni su jer potkrepljuju odgovore. Podatci su prikupljeni, razvrstani i u daljnjem dijelu rada analizirani kako bi se pružio što detaljniji uvid u cilj rada. U analizi su sudjelovale poznate tvrtke Varaždinske županije: Infrstruktura d.o.o, Vincek autobusi d.o.o, Boxmark Leather d.o.o, Knauf Insulation d.o.o, Zagorje – Tehnobeton d.d., Colas Hrvatska d.d., Mobilisis d.o.o, ACG Europe d.o.o, Mipro d.o.o, Stoča d.o.o i Ivančica d.o.o.

### METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno putem anketnog upitnika, odnosno Google obrasca. Anketa sadrži četrnaest pitanja i ponuđenih odgovora. Na Anketu su odgovorile isključivo tvrtke iz privatnog sektora i različitih gospodarskih djelatnosti koje su u posljednjih nekoliko godina imali ozbiljne probleme s pronalaskom radne snage. Anketa je provedena u vremenu od 7. travnja do 25. svibnja 2021. godine. Na sljedećim stranicama slijedi prikaz i analiza grafikona.

#### Pitanje 1.

Oblik vlasništva?

14 odgovora

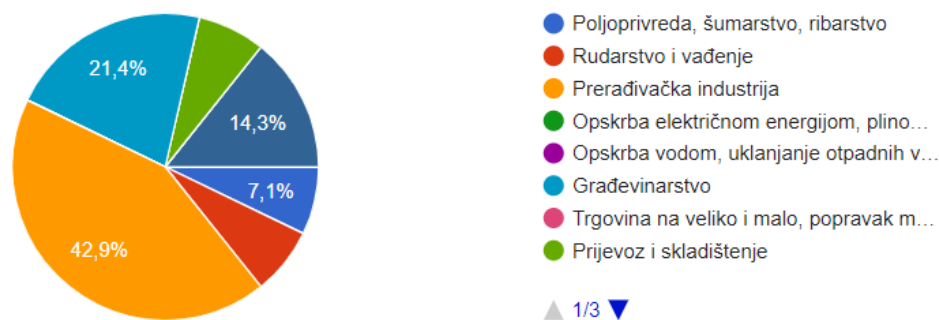


U samom početku ankete cilj je bio prikupiti podatke o obliku vlasništva. Temeljem prikazanog grafikona, vidljivo je da su sve ispitanе tvrtke u privatnom vlasništvu. Razog tome jest veća susretljivost ispitanika u privatnom sektoru u odnosu na javni sektor kao i činjenici da su radnike potraživale tvrtke iz privatnog sektora.

## Pitanje 2.

Prema NKD-u, kojoj djelatnosti pripadate?

14 odgovora

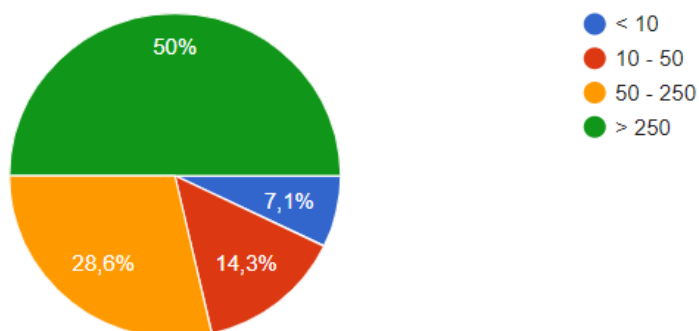


Cilj drugog pitanja bio je prikupiti podatke u kojoj gospodarskoj djelatnosti se nalaze ispitanе tvrtke. Najviše odgovora dobiveno je iz tvrtki u prerađivačkoj industriji (42,9 %) i građevini (21,4%) čime se može potkrijepiti teorijski dio rada u kojem se prerađivačka industrija spominje kao temelj gospodarstva Varaždinske županije, a građevinarstvo kao jedna od najrazvijenijih grana industrije. Nadalje, 14,3% ispitanih tvrtki pripada djelatnosti informacija i komunikacija, a 7,1% odnosi se na poljoprivredu, šumarstvo i ribarstvo, prijevoz i skladištenje te rudarstvo i vađenje.

## Pitanje 3.

Koliko vaša organizacija ima zaposlenika?

14 odgovora

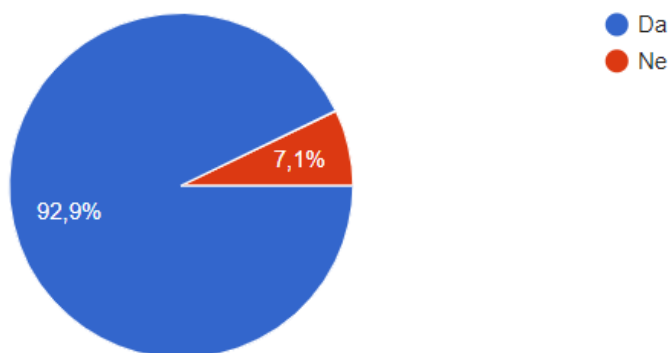


Temeljem grafikona koji prikazuje veličinu poduzeća, vidljivo je da najveći udio (50%) ispitanih tvrtki ima više od 250 zaposlenika što ih stvrstava u kategoriju velikih poduzeća. Kao što je ranije u radu navedeno, Varaždinska županija privlačna je za investitore i stvaranje poduzetničkih zona u kojima prevladavaju velika poduzeća. Između 50 i 250 zaposlenika ima 28,6% ispitanih tvrtki, 14,3% ispitanih ima od 10 do 50 zaposlenika dok 7,1% ispitanih ima manje od 10 zaposlenika. Važno je spomenuti značaj malih i srednjih poduzeća za gospodarstvo županije jer se svojom prilagodljivošću i kvalitetnijom komunikacijom unutar tvrtke mogu lako prilagoditi novim tržišnim uvjetima. Isto tako, mala i srednja poduzeća potiču razvoj ekonomije stvaranjem velikog broja radnih mjesta.

#### Pitanje 4.

Jeste li tijekom 2019. i 2020. godine tražili domaće radnike za zapošljavanje?

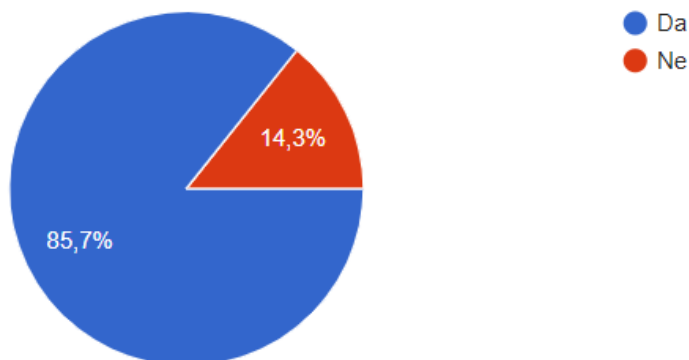
14 odgovora



#### Pitanje 5.

Jeste li tijekom 2019. i 2020. godine imali problem nedostatka domaćih radnika?

14 odgovora



Na temelju prikazanih grafikona, vidljivo je da je većina ispitanih poslodavaca (92,9%) tijekom 2019. i 2020. godine iskazala interes za domaćom radnom snagom. No, također se iz drugog grafikona može vidjeti da je većina tih poslodavaca (85,7%) imala poteškoće s pronalaskom kompetentne domaće radne snage. Važno je napomenuti i činjenicu da se poslodavci u privatnom sektoru češće susreću s poteškoćama pri zapošljavanju u odnosu na državni ili javni sektor. Kao što se navodi kroz rad, nedostatak radne snage odlika je domaćeg gospodarstva. Kao mogući razlozi nedostatka domaće radne snage mogu se navesti nepovoljni demografski trendovi i povoljan geografski položaj Varaždinske županije koji podrazumijeva blizinu razvijenih članica Europske Unije poput Austrije i Slovenije. Potom, iseljavanje stanovništva, pretežito mladih u razvijenije strane zemlje, ali i sve veći gubitak interesa mlađe populacije za strukovna zanimanja.

#### Pitanje 6.

Ako je prethodni odgovor da, navedite zanimanja u kojima Vam je nedostajalo domaćih radnika.

11 odgovora

Cilj sljedećeg anketnog pitanja bio je dobiti uvid u vrstu zanimanja koja su u deficitu. U tablici su prikazani odgovori anketiranih poslodavaca, prema kojima je vidljivo da ne nedostaju samo radnici stručnih zanimanja već i oni za obnašanje viših pozicija u tvrtkama.

| POSLODAVAC                | TRAŽENA ZANIMANJA  |
|---------------------------|--|
| ACG Europe d.o.o.         | direktor društva farmaceutske kompanije, direktor proizvodnje, voditelj osiguranja kvalitete |
| Boxmark Leather d.o.o.    | šivač, krojač, tapetar, radnik u proizvodnji i mehaničar                                     |
| Colas Hrvatska d.d.       | građevinskih radnika, zidara, tesara, vozača, asfaltera                                      |
| Infrastruktura d.o.o.     | inženjer elektrotehnike specijalnost mrežni administrator                                    |
| Ivančica d.d.             | Šivači   |
| Knauf Insulation d.o.o.   | radnici u proizvodnji i otpremi  |
| Mipcro d.o.o. Ivanec      | zidar, tesar, armirač, rukovatelj građevinskom mehanizacijom, vodoinstalater                 |
| Mobilisis d.o.o.          | Linux developeri, embedded developer   |
| Vincek autobusi d.o.o.    | vozač, vozač motornog vozila, mehaničar, auto električar, limar                              |
| Zagorje - Tehnobeton d.d. | zidari, tesari, armirači, bravari, kranisti  |

Budući da domaća radna snaga ne može pokriti potrebe tržišta rada, a radnika nedostaje upravo u onim sektorima koji inače najviše zapošljavaju, možemo zaključiti da je uvoz radne snage neminovan.

### Pitanje 7.

Koji je razlog nedostatka domaćih radnika u zanimanjima koje ste naveli?



13 odgovora

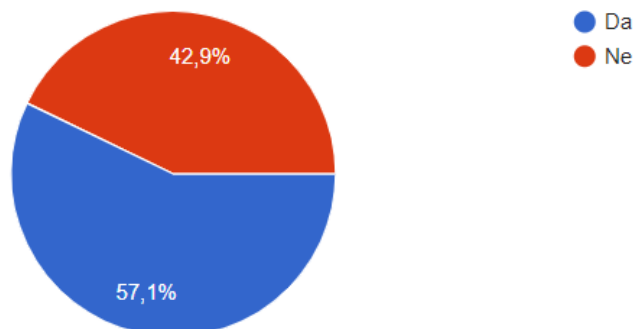


Iako je u teorijskom dijelu rada potkrijepljeno da udio visokoobrazovanog stanovništva županije raste, zbog emigracije dolazi do odljeva istog. Stoga su kao glavni razlog nedostatka domaće radne snage ispitane tvrtke navele nedostatak kandidata s traženim obrazovanjem. Nadalje, 23,1% ispitanih kao razlog navodi nespremnost kandidata na rad za ponuđenu plaću dok 15,4% ispitanih smatra da razlog leži u nezainteresiranosti ili nemotiviranosti i u nedovoljnom iskustvu.

### Pitanje 8.

Jeste li tijekom 2019. i 2020. godine tražili strane radnike za zapošljavanje?

14 odgovora



Cilj sljedećeg anketnog pitanja bilo je utvrditi koliko je ispitanih tvrtki bilo primorano potražiti strane radnike u 2019. i 2020. godini. Kao što je vidljivo na grafikonu, više od polovice odnosno 57,1% ispitanih tvrtki tražilo je strane radnike u navedenom razdoblju.



### Pitanje 9.

Ako ste tražili strane radnike, iz kojih zemlja?

7 odgovora

Ispitane tvrtke najviše su tražile strane radnike iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Kosova, Ukrajine, Indije, Bangladeša, Filipina i Šri Lanke. Iz toga je vidljivo da su naši poslodavci, osim zapošljavanja radnika s područja jugoistočne Europe, također sve više otvoreni i za prihvaćanje stranih radnika izvan europskih zemalja.

### Pitanje 10.

Koja radna mjesta ste popunili stranim radnicima?

7 odgovora

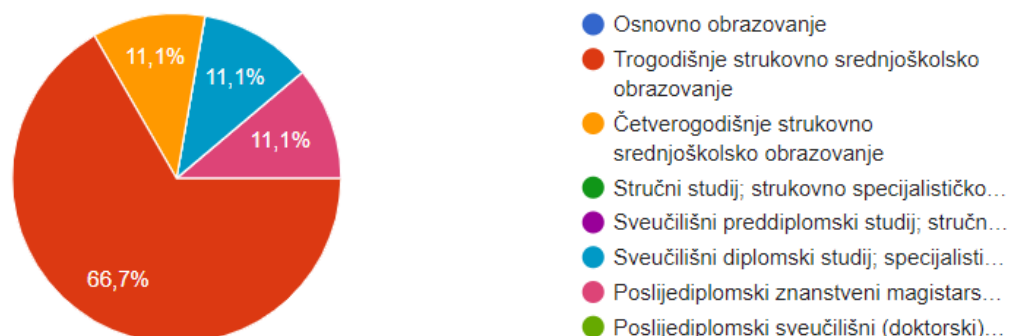
Ispitane tvrtke, koje su se izjasnile da su tražile strane radnike u 2019. i 2020. godini, popunile su radna mjesta stranim radnicima prema podacima u navedenoj tablici. Najviše je mjesta popunjeno stručnim zanimanjima.

| TVRTKA                 | POPUNJENA RADNA MJESTA   |
|------------------------|--|
| ACG Europe d.o.o.      | direktor društva farmaceutske kompanije, direktor proizvodnje, voditelj osiguranja kvalitete |
| Boxmark Leather d.o.o. | šivač, krojač, tapetar, radnik u proizvodnji i mehaničar                                     |
| Colas Hrvatska d.d.    | građevinski radnici svih struka  |
| Ivančica d.d.          | šivači i radna mjesta u pripremnim fazama šivaonice i montaže                                |
| Mipcro d.o.o. Ivanec   | armirači, zidari   |
| Vincek autobusi d.o.o. | vozač, mehaničar   |

### Pitanje 11.

Tražili ste strane radnike koje razine obrazovanja?

9 odgovora

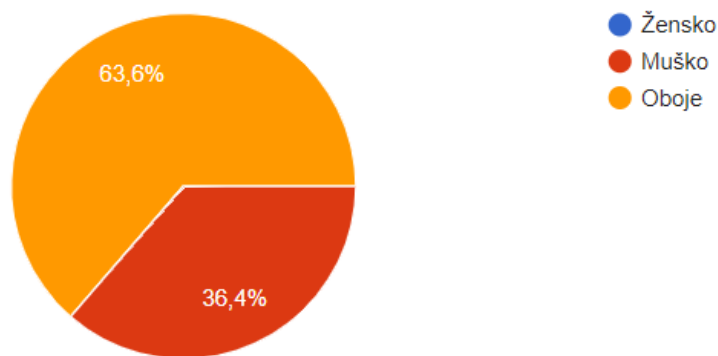


Grafikon potvrđuje prethodnu tablicu koja prikazuje radna mjesta popunjena stranim radnicima. Od ispitanih tvrtki, njih 66,7% tražilo je strane radnike s trogodišnjim strukovnim srednjoškolskim obrazovanjem dok je njih 11,1% tražilo strane radnike s četverogodišnjim strukovnim srednjoškolskim obrazovanjem, sveučilišnim diplomskim studijem ili poslijediplomskim znanstvenim magistarskim studijem.

Pitanje 12.

Tražili ste strane radnike kojeg spola?

11 odgovora

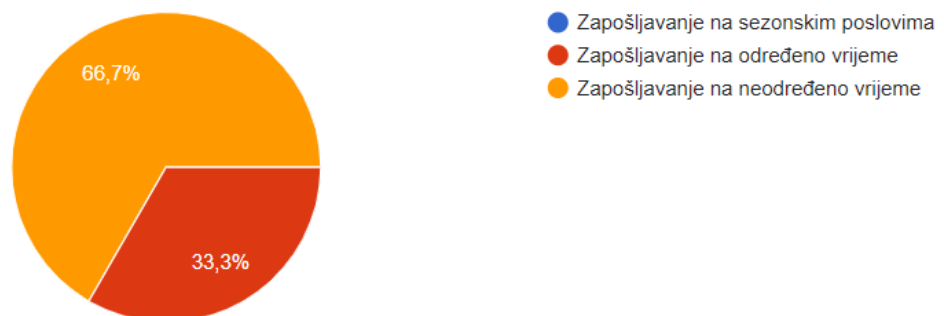


Na temelju grafikona, vidljivo je da 63,6% tvrtki ima potrebu za stranim radnicima oba spola.

Pitanje 13.

Za koju ste vrstu zapošljavanja uglavnom tražili strane radnike?

9 odgovora



Zadnje anketno pitanje odnosilo se na vrstu zapošljavanja stranih radnika. Većina ispitanih tvrtki (66,7%) odlučila se na zapošljavanje stranih radnika na neodređeno vrijeme kako bi ih

zadržali i osigurali rad na radnim mjestima koja su pogođena nedostatkom domaće radne snage.

Provedbom ankete dobili smo uvid odgovore na koji se način gubitak stanovništva odrazio na nedostatak radne snage i u kojim gospodarskim djelatnostima. Većina anektiranih tvrtki imala je u promatranom razdoblju potrebu za zapošljavanjem stranih radnika zbog nedostatka domaće radne snage. Evidentno je kako postojeći broj nezaposlenih radnika ne osigurava potrebe privatnog sektora koji se sve brže razvija i potražuje radnike strukovnih zanimanja. Kao supstitut u pronalasku radne snage uvoz radne snage osigurava se iz zemalja koje nisu u EU. U Varaždinskoj županiji radi više stotina stranaca, uglavnom u prerađivačkoj industriji, a traženi su i šivači, vozači, električari, metalci. Uvoz radne snage jest kratkoročno rješenje, a dugoročno rješenje problema nedostatka radne snage potrebno je sustavno rješavati kroz osiguranje boljih uvjeta rada, više plaće kako bi se motiviralo ostanak i povratak iseljenih radnika mlađe životne dobi, reforma strukovnog obrazovanja, privlačenje inozemnih investicija, financijska potpora mladih obitelji, i obitelji s više djece, povoljni stambeni krediti, stipendiranje učenika za rad u industriji i poljoprivredi. Suradnjom lokalne uprave, privatnog, obrazovnog, znanstvenog i javnog sektora potrebno je osigurati stvaranje novih rješenja koja se podudaraju s potrebama gospodarstva.

## 9. ZAKLJUČAK

Provedenim istraživanjem i nalizom demografskih pokazatelja dolazimo do zaključka da Varaždinska županija sve više poprima negativna demografska obilježja u području prirodnog kretanja stanovništva. Prema popisima stanovništva iz 1991., 2001. godine i 2011. godine, vidljivo je trend starenje i smanjenje broja stanovnika, negativna prirodna promjena i smanjenje kontingenta mladog stanovništva u korist starog, a što se javlja kao posljedica višegodišnjih nepovoljnih demografskih kretanja.

Varaždinska županija ima obilježja ubrzanog procesa starenja stanovništva. Analiza sastava stanovništva prema dobi u promatranom razdoblju pokazala je da već 2001. godine svaki peti stanovnik Varaždinske županije stariji od 60 godina, što je najizraženije u seoskim naseljima gdje je emigracija odnijela mlado i obrazovano stanovništvo.

Iseljavanje uglavnom mladog stanovništva u velikoj mjeri utjecalo je na negativna demografska kretanja i smanjenje broja stanovnika u brojnim ruralnim naseljima, kao i na poremećaj dobno-spolne strukture. Depopulacija je najviše zahvatila naselja koja su udaljena od većih gradskih centara i koja su prometno izolirana i gospodarski nerazvijena. Iz ove činjenice vidi se kako je utjecaj prometne povezanosti veoma bitan za razvoj nekog područja.

Varaždinska županija bilježi i neravnotežu prema spolu u najvitalnijim, reproduktivno i radno sposobnim dobnim skupinama, što uvelike utječe na negativno prirodno kretanje i pridonosi daljnjoj depopulaciji. Analiza stupnja ostarjelosti populacije gradova i općina 2011. godine pokazala je da polovica gradova i općina Varaždinske županije ima obilježja duboke starosti dok druga polovica ima obilježja vrlo duboke starosti. U idućem periodu možemo očekivati nastavak produbljivanja već osjetnih razlika u broju i strukturi stanovništva upravo kao posljedicu iseljavanja mladog stanovništva u inozemstvo u potrazi za poslom.

Nepovoljna struktura stanovništva, snažno se u negativnom smislu reflektira na rast i razvoj gospodarstva Varaždinske županije. Nedostak kvalificirane mlade radne snage, pad prirodnog prirasta kao i iseljavanje mladih kvalificiranih radnika različitog strukovnog zanimanja u susjedne inozemne zemlje EU, u kojima su značajno bolje plaćeni, limitira razvoj industrije te se nedostatak pokušava kompenzirati uvozom jeftine i nedovoljno kvalificirane radne snage iz zemalja regije i izvan EU, što se dijelom odražava na konkurentnost i efikasnost u poslovanju

kao i probleme u sporijoj adaptaciji doseljenih radnika koji dolaze i izvan prostora EU. Nedostatak radne snage na području Varaždinske županije kao i u Republici Hrvatskoj neće biti riješen u dogledno vrijeme jer je negativni prirodni prirast dugoročan trend kako za Republiku Hrvatsku tako i za cijelu EU, a koji se u pravilu rješava na duži vremenski period kao što je i nastajao, s time da je prostor Varaždinske županije više izložen iseljavanju i migriranju prema inozemstvu zbog blizine Austrije, Njemačke pa i Slovenije u kojima su radnici strukovnih zanimanja puno bolje plaćeni nego u gospodarskim subjektima Varaždinske županije i općenito Republici Hrvatskoj.

Međutim, važno je naglasiti kako dobar prometno – geografski položaj, kvalitetan strukovni obrazovni sustav, kvaliteta života, populacijske mjere koje provodi lokalna uprava, uloga Sveučilišta Sjever u obrazovanju visoko obrazovnih stručnjaka, tradicija industrijske proizvodnje, poduzetništva i obrta, posebno u području prerađivačke i tekstilne industrije, graditeljstva i drvne industrije predstavljaju dobru osnovu za daljnji rast i razvoj te podizanje konkurentnosti gospodarstva Varaždinske županije, što ovu regiju svrstava u najprosperitenija područja u Republici Hrvatskoj, a koji u konačnosti predstavljaju osnovu i za pozitivne demografske trendove i ostanak mladih ljudi u Varaždinskoj županiji.

## POPIS LITERATURE

1. Akrap, A. *Vitalna statistika i različitost depopulacijskih procesa u Hrvatskoj i županijama*. Društvena istraživanja 9 (5-6), 793-815. 1999.
2. Akrap, A., Čipin, I. et al. *Činitelji demografskih kretanja u Republici Hrvatskoj, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži*. Zagreb 2005.
3. *Analize stanja gospodarstva Županije varaždinske s prijedlogom mjera i aktivnosti za brži gospodarski razvoj* (Upravni odjel za gospodarski razvoj i poljoprivredu Varaždinske županije). 1996.
4. Bourgeois-Pichat, J. *Main trends in Demography*. Allen and Unwin. London 1973.
5. Braičić, Z., *Identifikacija lokalnih ekonomskih djelatnosti u Hrvatskoj primjenom Ginijeva koeficijenta*, 2020.
6. Cini V., Varga, D. *Poslovne zone – bitni elementi razvoja Varaždinske županije*. Ekonomski vjesnik. 2009.
7. Feletar D., Stiperski Z. *Međuzavisnost procesa industrijalizacije i promjena u prostornom rasporedu i pokretljivosti stanovništva u Hrvatskom zagorju*. Acta Geographica Croatica. 1992.
8. Gelo J. *Kretanje broja rezidencijalnoga (boravećeg) stanovništva Hrvatske u 20. stoljeću*. Ekonomski fakultet. Zagreb 2004.
9. Glamuzina M., Glamuzina N. *Stanovništvo južne Hrvatske*. Geoadria. Vol. 1, str. 17-34. 1996.
10. Harjač D., Gašparović S., Jakovčić M. *Prometno geografska obilježja Varaždinske županije – stanje i perspektive razvoja*. Acta Geographica Croatica. 2018.
11. Komušanac M. *Revitalizacijski modeli stanovništva Republike Hrvatske*. 2017.
12. Lajić I. *Migracije i regionalni razvoj Hrvatske*. Institut za migracije i narodnosti. Zagreb 2010.
13. Lamza M., Tokić I. *Utjecaj demografskih čimbenika na društveno – ekonomski razvoj Hrvatske*.

14. Mežnarić S. *Novi analitički elementi u promišljanju migracija*. Puljiz, V., Tica J., Vidović D., (ur.), *Migracije i razvoj Hrvatske - podloga za hrvatsku migracijsku strategiju*. Hrvatska gospodarska komora. Zagreb 2014.
15. Nejašmić I. *Demografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*. Školska knjiga. Zagreb 2005.
16. Nejašmić I. *Depopulacija u Hrvatskoj: korijeni, stanje, izgledi*. Globus. Zagreb 1991.
17. Nejašmić I. *Stanovništvo Hrvatske – dosadašnji razvoj i perspektive*. Institut društvenih znanosti Pilar. Zagreb 2005.
18. Nejašmić I. *Stanovništvo Hrvatske: demografske studije i analize*. Hrvatsko geografsko društvo. Zagreb 2008.
19. Nejašmić I., Bašić K., Toskić A. *Prostorne značajke nataliteta u Hrvatskoj*. Hrvatski geografski glasnik. 2008.
20. Nejašmić I., Mišetić R. *Sintetični pokazatelj demografskih resursa: doprinos tipologiji hrvatskog prostora*. Hrvatski geografski glasnik. 2010.
21. Nejašmić I., Toskić A. *Razmještaj stanovništva u Republici Hrvatskoj – dio općih demografskih i društveno-gospodarskih procesa*. Geoadria. 2000.
22. Nejašmić I., Toskić A. *Ostarjelost stanovništva seoskih naselja Republike Hrvatske*. Migracijske i etničke teme. 2016.
23. Njegač D. *Oblici prostorne mobilnosti stanovništva Hrvatskog zagorja*. Geografski glasnik. 1995.
24. Republika Hrvatska. *Nacionalni program demografskog razvitka*. Ministarstvo razvitka i obnove. 1996.
25. Sić M., *Hrvatski geografski glasnik, Vol. 65. No. 2., 2003*.
26. Spevec D. *Starenje stanovništva Varaždinske županije od 1961. do 2001. godine*. Migracijske i etničke teme. 2009.
27. Spevec D. *Prostorne značajke demografskih resursa i potencijala Krapinsko-zagorske, Varaždinske i Međimurske županije*. Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb 2011.
28. Vitez M., 2017., *Utjecaj jedinica lokalne i regionalne samouprave na formiranje populacijske politike – primjer Varaždinske županije*

29. Vresk M. *Gradovi SR Hrvatske i njihove okolice: problemi definiranja gradova i gradskih regija*. Geografski glasnik. 1979/1980.
30. Vresk M. *Dnevna pokretljivost zaposlenih i urbanizacija Varaždinske regije*. 1988.
31. Wertheimer-Baletić A. *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika*. Meridijani. Zagreb 2017.
32. Wertheimer-Baletić A. *Stanovništvo i razvoj*. Mate. Zagreb 1999.
33. Živić D. *Demografske odrednice i posljedice starenja stanovništva Hrvatske*. 2003.
34. Županijski zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije. *Prostorni plan Varaždinske županije*. 2000.

## INTERNETSKI IZVORI

1. Geografija, Stanovništvo Hrvatske stari, <https://geografija.hr/stanovnistvo-hrvatske-stari/> - zadnje posjećeno 02.09.2020.
2. Gospodarstvo, Grad Varaždin, <https://varazdin.hr/gospodarstvo/>, - zadnje posjećeno 12.11.2020.
3. Gospodarstvo Varaždinske županije, Županijska komora Varaždin, <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-varazdin/gospodarstvo-zupanije>, - zadnje posjećeno 12.11.2020.
4. Hrčak, portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa, <https://hrcak.srce.hr/> zadnje posjećeno 01.06.2021.
5. Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr>- zadnje posjećeno 08.09.2020.
6. HGK – Županijska komora Varaždin, <https://www.hgk.hr/>, - zadnje posjećeno 15.3.2021.
7. Hrvatski zavod za zapošljavanje, Anketa poslodavaca 2019. godine, [https://www.hzz.hr/content/stats/0220/HZZ\\_Aneka-poslodavaca\\_2019.pdf](https://www.hzz.hr/content/stats/0220/HZZ_Aneka-poslodavaca_2019.pdf) - zadnje posjećeno 12.11.2020
8. Informacija o stanju gospodarstva Varaždinske županije za 2019. i prvo polugodište 2020. godine, [Rezultati poslovanja poduzetnika Varaždinske županije u 2019. g.](#), - zadnje posjećeno 28.06.2021.



9. Lokalna Hrvatska, Nacionalni servis vijesti lokalne samouprave, <https://lokalnahrvatska.hr/> - zadnje posjećeno 14.09.2020.
10. Narodne novine, <https://www.nn.hr/>, - zadnje posjećeno 01.06.2020.
11. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 03.10.2020.
12. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 09.10.2020.
13. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 07.10.2020.
14. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni i prema starosti, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 20.10.2020.
15. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 03.10.2020.
16. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 20.10.2020.
17. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 07.10.2020.
18. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo staro 10 i više godina prema spolu, a nepismeni i prema starosti, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 20.10.2020.
19. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 30.10.2020.
20. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 06.11.2020.

21. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: zaposleni prema područjima djelatnosti, starosti i spolu, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 06.11.2020.
22. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po položaju u zaposlenju, djelatnosti i spolu, DZS, Zagreb, <https://www.dzs.hr/> - zadnje posjećeno 30.10.2020.
23. Republika Hrvatska, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, <https://mgipu.gov.hr/>, - zadnje posjećeno 26.01.2021.
24. Službeni vjesnik Varaždinske županije, 2010.  
[https://glasila.hr/upload\\_data/site\\_files/svvz3610.pdf](https://glasila.hr/upload_data/site_files/svvz3610.pdf) - zadnje posjećeno 13.12.2020.
25. Varaždinska županija, Službeni Internet portal; <http://arhiva.vzz.hr/>, - zadnje posjećeno 07.09.2020.
26. Varaždinska županija, Službeni Internet portal; <http://www.varazdinska-zupanija.hr/> - zadnje posjećeno 20.11.2020.
27. Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2017., podatci za razdoblje 1991. – 2017., naseljski tablogrami, DZS RH, Zagreb - zadnje posjećeno 28.11.2020.
28. Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti na lokalnoj razini 2010. i 2013. godinu, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Zagreb <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112> - zadnje posjećeno 06.12.2020.
29. Zavod za javno zdravstvo Varaždinske županije, <https://www.zzjzzv.hr/> - zadnje posjećeno 23.09.2020.

## **PRILOZI**

### **POPIS GRAFIKONA**

|  |    |
|--|----|
| Grafikon 1. Prirodno kretanje stanovništva Varaždinske županije u razdoblju od 1985. do 2018. godine.....  | 17 |
| Grafikon 2. Doseljeni iz inozemstva u Varaždinsku županiju u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine.....  | 21 |
| Grafikon 3. Doseljeni iz inozemstva u Republiku Hrvatsku u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine.....  | 26 |
| Grafikon 4. Odseljeni iz Varaždinske županije u inozemstvo u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine.....  | 27 |
| Grafikon 5. Odseljeni iz Republike Hrvatske u inozemstvo u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine.....  | 28 |
| Grafikon 6. Varaždinska županija - prikaz broja doseljenih iz inozemstva i odseljenih u inozemstvo, te kretanja migracijske bilance u razdoblju od 1991. godine do 2018. godine .... | 28 |
| Grafikon 7. Stanovništvo Republike Hrvatske prema županijama u razdoblju 2001. godine i 2011. godine.....  | 30 |
| Grafikon 8. Struktura stanovništva Varaždinske županije prema najvišem stupnju završenog obrazovanja 2001. godine i 2011. godine.....  | 37 |
| Grafikon 9. Struktura zaposlenih Varaždinske županije prema sektorima djelatnosti 2001. godine i 2011. godine.....   | 50 |

## POPIS TABLICA

- Tablica 1. Broj i veličina naselja Varaždinske županije od 1991. godine do 2011. godine.....14
- Tablica 2. Kretanje broja stanovnika u Republici Hrvatskoj i županijama u razdoblju od 1961. godine do 2011. godine.....16
- Tablica 3. Broj stanovnika gradova i općina Varaždinske županije u razdoblju od 2001. godine do 2011. godine.....21
- Tablica 4. Prirodno kretanje stanovništva Varaždinske županije i Republike Hrvatske u razdoblju od 1985. do 2018. godine.....33
- Tablica 5. Stanovništvo upravnih gradova i općina Varaždinske županije prema velikim dobnim skupinama i indeksu starosti prema popisu stanovništva 2011. godine.....36
- Tablica 6. Stanovništvo Republike Hrvatske prema županijama u razdoblju 2001. godine i 2011. godine.....39
- Tablica 7. Stanovništvo Varaždinske županije i Republike Hrvatske staro 15 i više godina prema najvišem završenom stupnju obrazovanja 2001. godine i 2011. godine.....41
- Tablica 8. Broj zaposlenih, ukupni prihodi i rashodi te neto poslovni rezultat prema veličini poduzeća Varaždinske županije.....46
- Tablica 9. Rang lista županija prema ukupnom prihodu, neto dobiti/gubitku, broju poduzetnika i broju zaposlenih.....47

## POPIS SLIKA

|               |    |  |             |
|---------------|----|--|-------------|
| Slika         | 1. | Granice  | Varaždinske |
| županije..... |    |  | 7           |
| Slika         | 2. | Teritorijalna  | Varaždinske |
| županije..... |    | podjela  | 9           |
| Slika 3.      |    | Udio površina gradova i općina u ukupnoj površini Varaždinske županije.....    | 10          |
| Slika         | 4. | Glavni cestovni pravci od važnosti za  | Varaždinsku |
| županiju..... |    |  | 11          |
| Slika         | 5: | Gustoća  | Varaždinske |
| županije..... |    | naseljenosti   | 12          |
| Slika         | 6. | Broj stanovnika Varaždinske županije po gradovima i općinama.....              | 13          |
| Slika         | 7. | Dobno – spolna struktura Varaždinske županije 2001. godine i 2011. godine..... | 32          |
| Slika         | 8. | Dobno – spolna struktura Republike Hrvatske 2001. godine i 2011. godine.....   | 35          |

## ANKETA

1. Naziv organizacije?
2. Oblik vlasništva?
  - a) Privatno
  - b) Državno/javno
  - c) Zadružno
  - d) Udruga
  - e) Drugo
3. Prema NKD-u, kojoj djelatnosti pripadate?
  - a) Poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo

- b) Rudarstvo i vađenje
- c) Prerađivačka industrija
- d) Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- e) Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
- f) Građevinarstvo
- g) Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala
- h) Prijevoz i skladištenje
- i) Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanje hrane
- j) Informacije i komunikacije
- k) Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- l) Poslovanje nekretninama
- m) Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti
- n) Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- o) Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje
- p) Obrazovanje
- q) Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
- r) Umjetnost, zabava i rekreacija
- s) Ostale uslužne djelatnosti
- t) Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca, djelatnosti kućanstava koja proizvode različitu robu i pružaju različite usluge za vlastite potrebe
- u) Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela

4. Koliko vaša organizacija ima zaposlenika?

- a) < 10
- b) 10 – 50
- c) 50 – 250
- d) > 250

5. Jeste li tijekom 2019. i 2020. godine tražili domaće radnike za zapošljavanje?

- a) Da
- b) Ne

6. Jeste li tijekom 2019. i 2020. godine imali problem nedostatka domaćih radnika?

- a) Da
- b) Ne

7. Ako je prethodni odgovor da, navedite zanimanja u kojima Vam je nedostajalo domaćih radnika.
8. Koji je razlog nedostatka domaćih radnika u zanimanjima koje ste naveli?
  - a) Nedostatak kandidata s traženim radnimiskustvom
  - b) Nedostatak kandidata s traženimobrazovanjem
  - c) Nedostatak kandidata s traženim znanjem stranog jezika
  - d) Nedostatak kandidata s traženim certifikatom ili licencom
  - e) Nedostatak kandidata s potrebnim socijalnim vještinama
  - f) Nezainteresiranost ili nemotiviranost kandidata
  - g) Nedostatak kandidata koji su spremni aditi za ponuđenu plaću
  - h) Drugo
9. Jeste li tijekom 2019. i 2020. godine tražili strane radnike za zapošljavanje?
  - a) Da
  - b) Ne
10. Ako ste tražili strane radnike, iz kojih zemlja?
11. Tražili ste strane radnike kojeg spola?
  - a) Žensko
  - b) Muško
  - c) Oboje
12. Tražili ste strane radnike koje razine obrazovanja?
  - a) Osnovno obrazovanje
  - b) Trogodišnje strukovno srednjoškolsko obrazovanje
  - c) Četverogodišnje strukovnosrednjoškolsko obrazovanje
  - d) Stručni studij; strukovno specijalističko usavršavanje i osposobljavanje; program za majstore uz najmanje dvije godine vrednovanog radnog iskustva
  - e) Sveučilišni preddiplomski studij; stručni preddiplomski studiji
  - f) Sveučilišni diplomski studij; specijalistički diplomski stručni studij; poslijediplomski specijalistički studij
  - g) Poslijediplomski znanstveni magistarski studij
  - h) Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij
13. Jeste li tijekom 2019. i 2020. godine tražili strane radnike za zapošljavanje?
  - a) Da
  - b) Ne
14. Ako ste tražili strane radnike, iz kojih zemlja?

15. Tražili ste strane radnike kojeg spola?

- a) Žensko
- b) Muško
- c) Oboje

16. Koja radna mjesta ste popunili stranim radnicima?

17. Za koju ste vrstu zapošljavanja uglavnom tražili strane radnike?

- a) Zapošljavanje na sezonskim poslovima
- b) Zapošljavanje na određeno vrijeme
- c) Zapošljavanje na neodređeno vrijeme



HARON  
ALISBERAINO

Sveučilište  
Sjever



SVEUČILIŠTE  
SIEVER

IZJAVA O AUTORSTVU  
I  
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, PATRICIA SOLDATEK (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom UJEČAT STRUKTURE SIJAKONISTIVA NA GOSP. RAZVOJ VARD (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez <sup>pravilne</sup> citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:  
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, PATRICIA SOLDATEK (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom UJEČAT STRUKTURE SIJAKONISTIVA NA GOSPODARSKI (upisati naslov) čiji sam autor/ica. RAZVOJ VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

Student/ica:  
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)